

PANDEMİLERLE MÜCADELE İÇİN ULUSLARARASI HUKUKTA “CEBRİ YARDIM”

“FORCED AID” IN INTERNATIONAL LAW TO FIGHT PANDEMICS

Hakemli Makale

Şahin Eray KIRDIM*

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	762
I. DEVLETLERİN SALGINLARI GİZLEME VE ULUSLARARASI YARDIMLARI REDDETME KONUSUNDAKİ EĞİLİMİ	766
A. Devletlerin Salgınları Gizleme Nedenleri.....	766
B. Devletlerin Yardımları Reddetme Nedenleri	771
II. BM ŞARTI’NIN “CEBRİ YARDIM” İÇİN KULLANILMASI.....	773
A. VII. Bölüm Yetki Alanı ve Pandemiler	775
1. VII. Bölümün Barışı Tehdit Eden Pandemi Benzeri Konulardaki Emsal Kullanımları	776
a. Güvenlik Konseyi’nin Somali ile ilgili 814 Sayılı Kararı	777
b. Güvenlik Konseyi’nin Haiti ile ilgili 841 ve 940 Sayılı Kararları.....	778
c. BM Güvenlik Konseyi’nin Irak ile ilgili 986 Sayılı Kararı	779
2. VI. Bölümün Pandemilere Yönelik Emsal Kullanımları	781
a. Güvenlik Konseyi’nin HIV/AIDS ile İlgili 1308 Sayılı Kararı	782
b. Güvenlik Konseyi’nin HIV/AIDS ile İlgili 1983 Sayılı Kararı	783
c. Güvenlik Konseyi’nin Ebola ile İlgili 2177 sayılı Kararı	784
III. PANDEMİLERLE VII. BÖLÜM KARARLARI YOLUYLA MÜCADELE EDİLEBİLİR Mİ?.....	785
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	789
KAYNAKÇA.....	792

DOI: 10.32957/hacettepehdf.781928

Makalenin Geliş Tarihi: 18.08.2020

Makalenin Kabul Tarihi: 13.10.2020

* Dr. Öğr. Üyesi. Afyon Kocatepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Hukuk Bilimleri Anabilim Dalı. E-posta: eray_kirdim@hotmail.com

ORCID: 0000-0003-4207-6559

Çalışmamda Araştırma ve Yayın Etiği İlkeleri’ne uyulduğunu beyan ederim.

ÖZ

Bu çalışma, Güvenlik Konseyi'nin uluslararası barış ve güvenliğe tehdit oluşturma riski bulunan bir pandemiyi BM Şartı VII. Bölüm kapsamında ele alıp, uluslararası toplumu salgının ortaya çıktığı devletin rızası hilafına kuvvet kullanmak suretiyle yardıma bulunma konusunda yetkilendirip yetkilendiremeyeceğini incelemektedir. Çalışma ilk olarak devletlerin neden ülkelerindeki salgınları gizleme ve dahası uluslararası yardımları reddetme eğiliminde olabileceklerini tarihsel örneklerle incelenmekte ve araştırma sorusunun uzak bir varsayım olmadığını ortaya koymaktadır. Güvenlik Konseyi, bir salgın hastalığın en muhtemel sonuçları itibariyle salgın hastalıklarla benzerlik gösteren en az üç krizde, insani krizleri VII. Bölümün yetki alanına dahil etmiştir. Bu krizlerin sonunda alınan 814, 841 ve 940 sayılı Güvenlik Konseyi kararları inceleyen çalışma, daha sonra Güvenlik Konseyi'nin VI. Bölüm yetkileri dahilinde ve doğrudan pandemilerle alakalı olarak aldığı 1308, 1983 ve 2177 sayılı kararları incelemektedir. Bu incelemeler sonucunda çalışma iki temel iddiayı ileri sürmektedir. Birincisi, uluslararası toplumun genelinde salgın hastalıkları uluslararası barış ve güvenliğe yönelik doğrudan bir tehdit olarak görme eğilimi tam olarak yerleşmiş değildir. İkincisi, salgın hastalıklar Güvenlik Konseyi'nin bazı daimî üyelerinin de içinde bulunduğu bir devletler grubu tarafından uluslararası barış ve güvenlik için doğrudan bir tehdit olarak kabul edilmiş olsa da pandemilerin önlenmesi için VII. Bölümüne başvurmak konusunda bir uluslararası teamül hukuku oluştuğunu söylemek henüz mümkün değildir.

Anahtar Kelimeler: Pandemiler, BM Şartı, Güvenlik Konseyi, VII. Bölüm, Kuvvet Kullanımı.

ABSTRACT

This study examines whether the Security Council, considering a pandemic that poses a threat to international peace and security and acting within the scope of Chapter VII of the UN Charter, can authorize the international community to provide assistance by using force against the consent of the state where the epidemic occurred. With historical examples, the study first examines why states may tend to hide outbreaks in their countries and, moreover, to reject international aid, which reveals that the research question is not a distant assumption. The Security Council has included humanitarian crises under the mandate of Chapter VII in at least three crises that are similar to epidemics in terms of the most likely consequences of an epidemic. The study, which examines the Security Council Resolutions 814, 841 and 940 taken at the end of these crises, then examines the Resolutions 1308, 1983 and 2177 taken by the Security Council within the powers of Chapter VI and directly related to pandemics. As a result of these investigations, the study puts forward two main claims. First, the tendency of the international community to view pandemics as a direct threat to international peace and security is not fully established. Secondly, although pandemics have been recognized as a direct threat to international peace and security by a group of states including some permanent members of the Security Council, it is not yet possible to say that there is an international customary law to apply to Chapter VII for the prevention of pandemics.

Keywords: Pandemics, UN Charter, Security Council, Chapter VII, Use of Force.

GİRİŞ

Geniş ölçekli ve uluslararası bir krize dönüşme riski bulunan doğal bir felaketle karşı karşıya olan bir ülkenin uluslararası yardımları reddetmesi rasyonel midir? Şu varsayımsal senaryoyu düşünelim: Tayland'ın başkenti Bangkok, tüm dünyada en çok tercih edilen ünlü markaların taklit ürünlerinin çok sayıda üretilip satıldığı kalabalık merkezlerden biridir. Son iki gündür basit grip hastalığı olan 36 yaşındaki Somsri Khongsak bu üretim tesislerinden birinde çalışmak için işe gider ve çalışma arkadaşının taşımakta olduğu kuş gribi olarak da bilinen H5N1 virüsü ile enfekte olur. H5N1 virüsü Khongsak'ın vücudunda basit gripten mikroskobik miktarda genetik materyal olarak mutasyona uğrar ve insanlar arasında yüksek düzeyde bulaşıcılığı olan yeni bir tür viral virüs oluşur. Beş günlük kuluçka sürecinin ardından virüs önce Khongsak'ın eşi ve çocuğuna, daha sonra eşinin iş arkadaşları ile çocuğun sınıf arkadaşlarına bulaşır. Virüsün tüm Bangkok ve ülkenin ünlü uluslararası turizm merkezi Phuket'e yayılması uzun sürmez. Tayland ekonomik, askeri ve diplomatik nedenlerle bu yeni tür hastalığın varlığını başta inkâr eder ve salgının boyutlarını küçümsemeye çalışır. Hastalık yayıldıkça enfekte olanlar ölmeye başlar. Yüzlerce insan ölüp turistler ülkelerine dönmeye başladıklarında hastalık bir pandemi¹ ve uluslararası kriz haline dönüşür. Tayland hükümeti salgını kontrol edemese de hükümet uluslararası toplumdan kendisine teklif edilen malzeme ve tıbbi personel tekliflerini kesinlikle reddeder.

Tayland'ın yukarıdaki varsayımsal senaryoda uluslararası yardım tekliflerini reddetmesinin gerçek dışı ve mantıksız olduğunu düşünmeden önce, bir de gerçekte yaşanmış olan şu durum göz önünde bulundurulmalıdır: Tayland'ın Kuzey Batı sınır komşusu Myanmar (Burma)'ı 2008 yılında vuran Nergis Kasırgası binlerce kişiyi

---

¹ Çalışmada geçen "pandemi" bölgeler ve gruplar üstü coğrafi bir salgın anlamına gelmekte olup, bir ülkenin tamamını veya dünyanın çeşitli bölgelerini etkisi altına alan hastalıklar için kullanılmaktadır. Bkz. LACKLAND, Daniel, "Systemic Hypertension: An Endemic, Epidemic, and a Pandemic", *Seminars in Nephrology*, Yıl: 2005, Cilt: 25, Sayı: 4, (s. 194).

yiyecek, temiz su ve temel tıbbi bakıma muhtaç hale getirmiştir.² Ancak Myanmar askeri cunta yönetimi, tüm uluslararası yardım tekliflerini reddettiği gibi yabancı askeri personel ve yardım çalışanlarının ülkede faaliyet göstermesini de yasaklamıştır.³ Kasırga yerini sessizliğe bıraktığında, büyük ölçüde kaynak eksikliği ve uluslararası yardımın reddedilmesi nedeniyle 100 binden fazla kişinin kayıp veya ölü olduğu bildirilmiştir.⁴

Kasırganın sebep olduğu can kaybı trajik boyutlarda olsa da bu trajedi Myanmar'ın sınırlarını aşmamıştı. Diğer taraftan, varsayımsal senaryomuzda olduğu gibi, bir pandemiye ve dolayısıyla uluslararası bir krize dönüşme riski bulunan bir hastalığın yayılmasını engelleyemeyen ve salgının kontrol altına alınmasında uluslararası toplum veya yardım kuruluşları ile iş birliği yapmayan bir ülkede durum ne olur? Uluslararası hukuk ve Birleşmiş Milletler (BM) Şartı uyarınca devletler, uluslararası örgütler ve uluslararası sivil toplum kuruluşları da dahil olmak üzere tüm uluslararası toplum üyeleri, bir salgını kontrol etmek ve yayılmasını engellemek için bile olsa bir devletin toprak bütünlüğünü ihlal edemezler. BM Şartı'nın ortaya koyduğu ve bugün uluslararası hukukta *jus cogens*⁵ olarak kabul edilen bir normun sağladığı sistem uyarınca, bazı istisnai haller dışında tüm devletlerin “herhangi bir başka devletin toprak bütünlüğüne ya da siyasal bağımsızlığına karşı” kuvvet kullanmaları yasaklanmıştır ve bahsedilen istisnalardan

---

² SHWE, Tun Aung/ZWI, Anthony/ROBERTS, Graham, “Cyclone Nargis 2008-Human Resourcing Insights From Within The Myanmar Red Cross”, **Human, Resources for Health Knowledge Hub**, <http://www.apednn.org/doc/resourcespublications/Cyclone%20Nargis%202008%20-%20Human%20resourcing%202013.pdf>, (erişim tarihi: 13.04.2020).

³ MYDANS, Seth, “Myanmar Seizes U.N. Food for Cyclone Victims and Blocks Foreign Experts”, 10 Mayıs 2008, **the New York Times**, <https://www.nytimes.com/2008/05/10/world/asia/10myanmar.html> (erişim tarihi: 13.04.2020); MACKINNON, Ian, “Burmese regime blocked international aid to cyclone victims, report says”, 27 Şubat 2009, **the Guardian**, <https://www.theguardian.com/world/2009/feb/27/regime-blocked-aid-to-burma-cyclone-victims> (erişim tarihi: 13.04.2020).

⁴ MOHAMED, Nizar, Learning from Cyclone Nargis - A Case Study (2009), https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/14116/myanmar_cyclonenargis_case_study.pdf?sequence=1&isAllowed=y (erişim tarihi: 13.04.2020).

⁵ Uluslararası Hukuk Komisyonu, “kuvvet kullanımının yasaklanmasına ilişkin [BM] Şart'ındaki normun, uluslararası hukukta *jus cogens* karaktere sahip bir kuralın bariz bir örneğini teşkil ettiğini” belirtmektedir. **Yearbook of the International Law Commission Volume II**, (para. 1 of the Commentary of the Commission to Article 50 of Its Draft Articles on the Law of Treaties) 1966, https://legal.un.org/ilc/publications/yearbooks/english/ilc_1966_v2.pdf (erişim tarihi: 17.10.2020).

hiçbiri açıkça bir pandemi senaryosunu kapsamamaktadır.⁶ Bu genel yasağın en önemli istisnası, BM Güvenlik Konseyi'nin BM Şartı'nın "Barışın Tehdidi, Bozulması ve Saldırı Eylemi Durumunda Alınacak Önlemler" başlıklı VII. Bölümüne uygun olarak alacağı bağlayıcı kararlardır, ancak VII. Bölüm kararlarına bir salgına yönelik olarak daha önce hiç başvurulmamıştır. Diğer taraftan salgın hastalıklar "Uyuşmazlıkların Barışçı Yollarla Çözülmesi" başlıklı VI. Bölüm kararları altında daha önce ele alınmıştır. Ancak belirtmelidir ki Güvenlik Konseyi'nin VI. Bölümüne dayanarak alacağı kararlar, VII. Bölüm kararlarının aksine bağlayıcı olmadığından uluslararası topluma bir devletin rızası olmadan o devletin toprak bütünlüğünü ihlal edebilme yetkisi vermemektedir.⁷

Bu çalışma, uluslararası bir krize dönüşme ihtimali bulunan veya dönüşmüş bir salgın hastalığın önlenmesi adına, kendisine teklif edilen uluslararası yardımları reddeden bir ülkeye, bu yardımları BM Güvenlik Konseyi'nin kararları yoluyla zor kullanılarak ulaştırmanın mümkün olup olmadığını incelemektedir. Bu anlamda çalışma, Güvenlik Konseyi'nin bir salgın hastalıkla ilgili olabilecek VI. ve VII. Bölüm kararlarını ele almakta ve günümüzde Güvenlik Konseyi'nin VII. Bölüm altında bir salgın hastalığın engellenmesi konusunda uluslararası toplumu kuvvet kullanma konusunda yetkilendirip yetkilendiremeyeceği sorusu cevaplanmaktadır.

Birinci bölüm, çalışmanın üzerine kurulduğu varsayımsal senaryonun aslında pek de uzak bir ihtimal olmadığını ve hatta yakın geçmişte sıklıkla tekrarlanan bir uygulama halini aldığını göstermektedir. Bu bölümde, devletler i-) "neden salgınların varlığını gizlemek isterler?" ve ii-) "neden salgın durumlarında uluslararası yardımı reddederler?" soruları örneklerle açıklanmaktadır. Bu bölümüm ortaya koyduğu üzere, devletlerin bir salgın hastalığı gizlemek ve durum aşikâr olduktan sonra da uluslararası yardımları reddetmek için oldukça güçlü siyasi, askeri ve ekonomik sebepleri vardır.

⁶ BM Şartı Md. 2(4). Burada BM Şartı 51. Maddede devletlere tanınan meşru müdafaa istisnası varlığından da bahsedilmelidir: "Bu Antlaşmanın hiçbir hükmü, Birleşmiş Milletler üyelerinden birinin silahlı bir saldırıya hedef olması halinde, Güvenlik Konseyi uluslararası barış ve güvenliğin korunması için gerekli önlemleri almaya dek, bu üyenin doğal olan bireysel ya da ortak meşru savunma hakkına hâlel getirmez."

⁷ HIGGINS, Rosalyn "The Advisory Opinion on Namibia: Which UN Resolutions are Binding under Article 25 of the Charter", **International and Comparative Law Quarterly**, Yıl: 1972, Cilt: 21, Sayı: 2, (s. 282) ("Bölüm VI kapsamında [alınan] kararların bağlayıcı etkisi yoktur").

İkinci bölümde, Güvenlik Konseyi'nin BM Şartı'nın VII. Bölümüne uygun olarak alacağı kararların salgın hastalıkla mücadele eden bir devlete uluslararası yardımı zorlamak için kullanıp kullanılmayacağı meselesi ele alınmaktadır. Bunun için pandemiye benzer etkiler yaratan insani krizleri ele alan VII. Bölüm kararlarının incelenmesi yapılmaktadır. Bu itibarla bir salgın hastalığın uluslararası barış ve güvenliği en çok ilgilendiren ve bu anlamda Güvenlik Konseyi'nin ilgisini en çok çekebilecek üç konu üzerinden salgın hastalıklarla bağlantı kurulmaktadır. İlk olarak 814 sayılı karar üzerinden salgın hastalıklar doğal afetlere benzer bir şekilde düşünülmüş ve Somali'de ortaya çıkan durum üzerinden bir değerlendirme yapılmıştır. İkinci olarak 841 ve 940 sayılı kararlar ele alınmış ve salgın hastalık sonucu oluşabilecek muhtemel insan akını üzerinden bir başka benzerlik kurulmuştur. Üçüncü ve son olarak 986 sayılı karar ele alınarak gıda ve tıbbi yardımların etkili ve eşit bir şekilde dağıtıl(a)maması ihtimali üzerinde durulmuştur.

Her ne kadar Güvenlik Konseyi VII. Bölüm kararlarını bir salgını ele almak için daha önce hiç kullanmamış olsa da VI. Bölüm kararlarına en az üç kez başvurmuştur.⁸ VI. Bölüme uygun olarak alınan kararlar devlet egemenliğini yasal olarak ihlal edebilmek için “tüm gerekli araçların kullanımı” konusunda yetki vermese dahi, bu üç kararı incelemek uluslararası toplumun pandemilere karşılık verme istekliliğinin anlamlı bir göstergesi olacaktır.

Çalışma iki temel iddiayı ileri sürmektedir. Birincisi, uluslararası toplumun genelinde salgın hastalıkları uluslararası barış ve güvenliğe yönelik *doğrudan* bir tehdit olarak görme eğilimi tam olarak yerleşmiş değildir. İkincisi, salgın hastalıklar Güvenlik Konseyi'nin bazı daimî üyelerinin de içinde bulunduğu bir devletler grubu tarafından uluslararası barış ve güvenlik için doğrudan bir tehdit olarak kabul edilmiş olsa da pandemilerin önlenmesi için VII. Bölüme başvurmak konusunda bir uluslararası teamül hukuku oluştuğunu söylemek henüz mümkün değildir. Bu iddiaları ileri sürerken çalışma temel olarak devletlerin söz konusu Güvenlik Konseyi kararları alınırken almış oldukları pozisyonlara odaklanmaktadır.

---

⁸ HIV/AIDS için S.C. Res. 1308 (Temmuz 17, 2000) ve S.C. Res. 1983 (Haziran 7, 2011), Ebola için S.C. Res. 2177 (Eylül 18, 2014).

I. DEVLETLERİN SALGINLARI GİZLEME VE ULUSLARARASI YARDIMLARI REDDETME KONUSUNDAKİ EĞİLİMİ

Uluslararası ilişkiler teorilerinden bazıları devletlerin karar verme sürecinde rasyonel davranışlarda bulunma eğiliminde olduklarını ileri sürmektedir. Örneğin realist teorinin temel varsayımlarından birisi, ulusal çıkarı maksimize etme mücadelesinde olan devletlerin dış politika oluşturma sürecinde rasyonel aktörler oldukları yönündedir.⁹ Yine uluslararası ilişkilerde sosyal inşacılık denilince akla gelen ilk isimlerden olan Alexander Wendt de uluslararası politikanın temelde devlet davranışları sonucunda belirlendiğini ve devletlerin rasyonel aktörler olabileceğini kabul etmektedir.¹⁰ Bu varsayım temelinde, devletlerin ölümcül salgın hastalıkları inkâr ederek bunları uluslararası topluma zamanında bildirmemelerinin ve ancak saklamanın imkansız hale gelmesinden sonra da uluslararası yardımları reddetmelerinin pek de muhtemel olmayan ve irrasyonel bir tercih olduğu düşünülebilir. Bununla birlikte daha yakın bir inceleme devletlerin bu tercihte bulunmaları için bir takım ekonomik, politik ve askeri nedenleri olduğunu gösterecektir.

A. Devletlerin Salgınları Gizleme Nedenleri

Ekonomik faktörler devletlerin salgın hastalıkları bildirmeme kararlarında büyük bir rol oynamaktadır. 1991 yılında Peru başta olmak üzere bazı Güney Amerika ülkelerinde ortaya çıkan kolera salgını bu rolü vurgulamak açısından önemlidir. Peru, 1991’de yaşadığı kolera salgınının ekonomisi üzerindeki etkilerini azaltmak amacıyla mevcut vaka raporlarını minimum düzeyde tutmaya karar vermiştir. Ancak Peru, sonunda ülkesinde bir salgın hastalık yaşandığını bildirmeye karar verdiğinde hastalık çoktan Ekvator, Kolombiya ve Şili’ye yayılmıştı.¹¹ Peru hükümetinin salgını bildirmesinden kısa süre sonra uluslararası toplum Peru’dan yapılan balık ithalatını yasaklamış ve dahası Avrupa Topluluğu kısa süre sonra Peru’dan yapılan tüm ithalatı askıya alma kararı

⁹ AYDIN, Mustafa, “Uluslararası İlişkilerin “Gerçekçi” Teorisi: Kökeni, Kapsamı, Kritiği”, **Uluslararası İlişkiler**, Yıl: 2004, Cilt: 1, Sayı: 1, (s. 41).

¹⁰ WENDT, Alexander, “Constructing International Politics”, **International Security**, Yıl: 1995, Cilt: 20, Sayı: 1, (s. 72).

¹¹ Report by the Director-General, “Cholera (Implementation of Resolution WHA44.6)”, **World Health Organization Executive Board 89**, Yıl: 1991, s. 2, <https://apps.who.int/iris/handle/10665/170490> (erişim tarihi: 18.04.2020).

vermiştir.¹² İlginç olan ise bu önlemlerin, kolera bakterisinin kontamine olmuş balıklardan insanlara bulaşma riskinin ihmal edilebilir olduğunu gösteren kanıtların varlığına karşın alınmış olmasıdır.¹³ Alınan önlemlerin artırılması Peru vatandaşlarının yabancı ülkelere girişinin engellemesiyle ve Peru'ya yapılan ziyaretlerin askıya alınması da bu ülkenin turizm endüstrisinin çöküşüyle sonuçlanmıştır.¹⁴ Salgının Şili ve Kolombiya'ya yayılmasıyla bu devletler de benzer yasaklar, ambargolar ve kısıtlamalarla karşı karşıya kalmışlardır.¹⁵ Sadece 1991 yılı sonunda Peru ticaretinde yaklaşık olarak 700 milyon dolar kaybedilmiş ve Şili de ekonomik kayıplarının 300 milyon dolarını aşacağını tahmininde bulunmuştu.¹⁶ 1991 yılındaki Gayri Safi Yurtiçi Hasılası 50 milyon dolardan biraz az olan Peru için bu kayıp devasa boyutlarda olmuştur.¹⁷

Kolera kolayca önlenebilir bir hastalık¹⁸ olmasına rağmen, raporlar Peru'daki salgının hızlı yayılmasının nedenini özellikle yoksul kesimin erişemediği hijyen ve temiz su kaynaklarının eksikliği olarak göstermiştir.¹⁹ Peru salgını olduğundan daha küçük

---

¹² CASH, Richard A. / NARASIMBAN, Vasant, "Impediments to Global Surveillance of Infectious Diseases: Consequences of Open Reporting in a Global Economy", **Bulletin of the World Health Organization**, Yıl: 2000, Cilt: 78, Sayı: 11, (s. 1362).

¹³ Ibid.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ DAVIS, Robert / KIMBALL, Ann Marie, "The Economics of Emerging Infections in the Asia-Pacific Region: What Do We Know and What Do We Need to Know", **Plagues and Politics: Infectious Disease and International Policy** (der. Andrew T. Price-Smith), 1. Basım, Palgrave Macmillian, New York, 2001, s. 67; KNOBLER, Stacey / MAHMOUD, Adel / LEMON, Stanley / PRAY, Leslie, **The Impact of Globalization on Infectious Disease Emergence and Control Exploring the Consequences and Opportunities: Workshop Summary**, 1. Basım, National Academies Press, Washington (DC), 2006, (s. 116).

¹⁷ SUAREZ, Ruben / BRADFORD, Bonnie, **The Economic Impact of the Cholera Epidemic in Peru: An Application of the Cost of Illness Methodology**, Office of Health, Bureau for Research and Development, Water and Sanitation for Health Project, Field Report. 415, 1993, <https://pdfs.semanticscholar.org/356b/7df96ec8c5ac100caed2ed02b0e8fee81e6a.pdf> (erişim tarihi: 22.04.2020).

¹⁸ BRIGGS, Charles, "Theorizing Modernity Conspiratorially: Science, Scale, and the Political Economy of Public Discourse in Explanations of a Cholera Epidemic", **American Ethnologist**, Yıl: 2004, Cilt: 31, Sayı: 2, (s. 166) (Kolera, "yeterli hijyen altyapı ile kolayca önlenebilir ve basit tıbbi tekniklerle tedavi edilebilir" bir hastalıktır).

¹⁹ REIFF, Fred M., "Cholera in Peru", **World Health: The Magazine of the World Health Organization**, July-August 1992, (s. 18), <https://apps.who.int/iris/handle/10665/325336> (erişim tarihi: 18.04.2020).

boyutlarda göstermeye çalıştığı için yoğun eleştiriler almış olsa da²⁰ ülkelerin önemli ekonomik kayıp riskiyle karşı karşıya oldukları zaman salgın haberlerini en azından ertelemeyi veya vaka sayılarını daha küçük göstermeyi seçebilecekleri açıktır.

İç politik nedenler salgınların vakitlice bildirimlerini engelleyen veya geciktiren önemli bir diğer faktördür, zira Hindistan’da 1994 yılında yaşananlar bir devletin erken bir salgın bildirimini yapması sonrasında yaşayabileceği olumsuzlukları göstermektedir. 1994 yılında, ekonomik ve çevresel anlamda o dönem dünyadaki en kötü koşullardan birine sahip olan Hindistan’ın Surat şehrinde veba benzeri semptomları olan hastalar rapor edilmeye başlanmıştır. Hasta sayısı artıp bildirilen ilk vakalardan 50-60 kadarı öldüğünde Hindistan hükümeti şüpheli durumu veba salgını olarak bildirilip bildirilmeyeceğine karar vermek zorunda kalmış ve Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) mevzuatına uygun hareket ederek durumu veba salgını olarak duyurmuştur.²¹ Halkın durumun bir salgın olduğunu öğrenmesinin ardından 175.000 insan (Surat şehri toplam nüfusunun dörtte biri kadar) panikle şehirden kaçmak için harekete geçmiştir.²² Durumun veba salgını olarak bildirilmesinin doğal ve doğrudan bir sonucu olarak Hindistan hükümeti, veba virüsünü ülkenin diğer bölgelerine de yaymış olabilecek yüz binlerce kişi üzerinde kontrolünü kaybetmiş ve bu da ülkenin büyük bir sivil istikrarsızlığa maruz kalmasına neden olmuştur.²³

Hindistan tecrübesi iki ilginç durumu ortaya koymaktadır. Birincisi uluslararası toplumun salgın ilanına yaklaşımı üzerinedir. Her ne kadar DSÖ bir ticaret ve seyahat kısıtlamasının gerekli olmadığını belirtmiş olsa da pek çok ülke (İtalya, Fransa, Almanya, İngiltere gibi önemli Avrupa kıtası ülkeleri ile ABD ve Kanada gibi Amerika kıtası

²⁰ BROOKE, James, “Cholera Kills 1,100 in Peru and Marches on, Reaching the Brazilian Border”, **the New York Times** (Nisan 19, 1991), <http://www.nytimes.com/1991/04/19/world/cholera-kills-1100-in-peru-andmarches-on-reaching-the-brazilian-border.html> (erişim tarihi: 21.05.2020) (“Uzmanlar, Peru’nun gıda ve turizm endüstrileri üzerindeki etkisini hafifletmek için salgını küçümsemeye çalıştığı için Peru hükümetini eleştirmişlerdir.”)

²¹ KNOBLER / MAHMOUD / LEMON / PRAY, **2006**, (s. 115).

²² DUTT, Ashok K. / RAIS Akhtar / MELINDA McVeigh. “Surat Plague of 1994 Re-examined” **The Southeast Asian Journal of Tropical Medicine and Public Health**, Yıl: 2006, Cilt: 37, Sayı: 4, (s. 755).

²³ BURNS, John F., “Thousands Flee Indian City In Deadly Plague Outbreak”, **the New York Times** (Eylük 24, 1994), <https://www.nytimes.com/1994/09/24/world/thousands-flee-indian-city-in-deadly-plague-outbreak.html>, (erişim tarihi 28.05.2020).

ülkeleri de dahil olmak üzere) Hindistan'a yönelik ticaret ve seyahat kısıtlamalarına gitmiştir.²⁴ Salgın Hindistan'a 2,3 milyar dolara mal olarak 1994 yılında rekor bir ticaret açığının yaşanmasına sebep olmuştur.²⁵ İkincisi ise gerçek bir salgının var olup olmadığı henüz belli değilken Hindistan'ın yaptığı ilan üzerinedir. Vebanın mevcut olup olmadığı belirsizliğini bugün hala korumaktadır, zira DSÖ'nün bakteriyolojik standardı temelinde hiçbir veba vakası doğrulanmış değildir. Örneğin bazı çalışmalar bakteriyolojik ve serolojik örnekleri inceleyerek, 1994 vebasının hatalı teşhis edildiği ve veba ilanının yetersiz ve yanlış bilgiye dayanılarak gerçekleştirildiği sonucuna varmıştır.²⁶ Bununla birlikte, Hindistan DSÖ mevzuatından kaynaklanan sorumluluğunu yerine getirmeye çalışarak ve şüpheli bir salgın raporunu erken ilan ederek muazzam bir iç siyasi huzursuzluk ve dış ekonomik kayıp yaşamak zorunda kalmıştır. Hindistan tecrübesi, salgınları uluslararası topluma bildirme konusundaki negatif motivasyonun bir diğer örneğini oluşturmaktadır.

Ekonomik ve politik nedenlerin yanında askeri politikalar da devletlerin salgın bildirimlerini hiç veya gerçeği yansıtır şekilde yapmalarına sebep olmaktadır. Bu iddiayı destekler iki örnek sunulabilir. Birincisi 1918-1920 yılları arasında H1N1 virüsünün ölümcül bir alt türünün yol açtığı ve 18 ay içinde 500 milyon insana bulaşıp 50 ila 100 milyon arası insanın ölümüne sebep olarak insanlık tarihinde bilinen en büyük salgın olan İspanyol gripidir.²⁷ Salgına İspanyol virüsü denilmesinin nedeni, virüsün sadece İspanya'yı etkilemiş olması değil, tarafsız olan İspanya'nın virüsle ilgili doğru haberleri yayınlayan ve vaka sayısını doğru olarak bildiren tek devlet olmasından kaynaklıdır. Virüs diğer yandan ABD'de 500 bin, İngiltere'de 220 bin ve Fransa'da 100 bin can almıştır.²⁸ İspanya'nın aksine savaşan devletler haberlere sansür uygulayarak

---

²⁴ KNOBLER / MAHMOUD / LEMON / PRAY, 2006, (s. 115).

²⁵ Ibid.

²⁶ DEODHAR, N. S. / YEMUL, Vishwanath L. / BANERJEE, Kalyan, "Plague that Never Was: A Review of the Alleged Plague Outbreaks in India in 1994", **Journal of Public Health Policy**, Yıl: 1998, Cilt: 19, Sayı: 2, (s. 184).

²⁷ TAUBENBERGER, Jeffery K. / MORENS, David M., "1918 Influenza: the Mother of All Pandemics", **Emerging Infectious Diseases**, Yıl: 2006, Cilt: 12, Sayı: 1, (s. 15).

²⁸ TSOUCALAS, Gregory / KOUSOULIS, Antonios / SGANTZOS, Markosi "The 1918 Spanish Flu Pandemic, the Origins of the H1N1-virus Strain, a Glance in History", **European Journal of Clinical and Biomedical Sciences**, Yıl: 2016, Cilt 2, Sayı 4, (s. 26).

virüsün neden olduğu tahribatın toplumun ve askeri birliklerin moralini bozmasına izin vermek istememişlerdir.²⁹

Bu durumun ayrıca devletlerin kendi birliklerinin muhtemel zayıflığını gizlemek istemelerinden kaynaklandığı da muhtemeldir. Amerikan resmî kaynaklarının hesaplamalarına göre, 1918 yılında Amerikan ordusunda İspanyol gribine yakalananların oranı aktif birliklerin en az yüzde yirmi altısına eşitti ve dahası otuz bin asker henüz savaş alanlarına bile ulaşmadan virüs nedeniyle hayatını kaybetmişti.³⁰ ABD hükümetinin bu bilgiyi uluslararası toplumla paylaşmak için herhangi bir isteğinin olmamasını normal karşılanması gerekir, zira rakipleri Amerikan kuvvetlerinin en az yüzde yirmi altısının savaşta etkili olamayacak kadar hasta olduğunu bilselerdi, Amerikan mevzilerine saldırmak için oldukça kışkırtıcı bir nedenleri olacağı açıktır.

Bir an için durumun bir asır önce hem de savaş şartları nedeniyle bu şekilde yaşanmış olabileceği ve günümüzün haber alma hakkına sahip açık toplumlarında aksi yönde seyredilebileceği düşünülebilir. Ancak bu aceleci bir kanı olacaktır. DSÖ'nün önemli belgelerinden biri olan Uluslararası Sağlık Tüzüğü 2007 yılında yürürlüğe girmiştir ve örgüte üye tüm devletler dahil olmak üzere 196 devlet üzerinde hukuken bağlayıcı nitelikte uluslararası bir belgedir.³¹ Tüzüğün 9. Maddesinde “Taraflar Devletler, uygulanabildiği ölçüde, kendi ülkesi dışında tespit edilmiş, ihraç veya ithal suretiyle hastalığın uluslararası yayılmasına yol açabilecek [...] bir halk sağlığı riski kanıtını elde ettiği 24 saat içinde, DSÖ'nü bilgilendirecektir” denilmektedir.³² Ancak ABD'nin bu maddeye koymuş olduğu çekince, askeri sebeplerle bu tür bir bildirim yapılmayabileceğinin hala bir gerçeklik olduğunu göstermektedir. ABD, Tüzük'e

²⁹ DAVIS, Ryan A., **The Spanish Flu: Narrative and Cultural Identity in Spain, 1918**, 1. Basım, Palgrave Macmillan, New York, 2013, s. 6; KUCHARSKI, Adam, **The Rules of Contagion: Why Things Spread - and Why They Stop**, 1. Basım, Profile Books, London, 2020, s.75.

³⁰ AYRES, Leonard O., **The War with Germany: A Statistical Summary**, 1. Basım, Government Printing Office, Washington, 1919, s. 125-126.

³¹ LIN, Ching-Fu. “COVID-19 and the Institutional Resilience of the IHR (2005): Time for a Dispute Settlement Redesign?”, **Contemporary Asia Arbitration Journal**, Yıl: 2020, Cilt: 13, Sayı: 1, (s. 272).

³² Uluslararası Sağlık Tüzüğü (2005, İkinci Basım) https://www.hssgm.gov.tr/content/documents/uluslararasi_antlasmalar/Uluslararasi%20Sa%C4%B1k%C4%B1k%20T%C3%BCz%C3%BC%49F%C3%BC.pdf, (erişim tarihi: 01.03.2020) (vurgu eklenmiştir).

koyduğu çekinceyle “ABD Silahlı Kuvvetlerinin ABD ulusal güvenlik çıkarları doğrultusunda etkin bir şekilde faaliyet gösterme kabiliyetini zayıflatacak herhangi bir bildirim uygulanabilir sayılmayacağını” beyan etmiştir.³³

Bu tarihsel örnekler, bir pandeminin varlığını uluslararası toplumdan gizlemek veya salgını küçümsemek için önemli ekonomik, politik ve askeri nedenleri olabileceğini açıkça ortaya koymaktadır. Ayrıca, olası pandemileri vakitli ve gerçekçi bir şekilde bildirirler bile, devletlerin uluslararası yardımları reddetmek için başka sebepleri söz konusu olabilir.

B. Devletlerin Yardımları Reddetme Nedenleri

Her ne kadar bugüne kadar herhangi bir devlet pandemi dolayısıyla ulaştırılan uluslararası yardımları reddetmemiş olsa da bazı devletlerin doğal afetler sonrasındaki yardımları geri çevirdikleri bir vakıadır. Doğal afetler nedeniyle ulaştırılan yardımların reddedilmesi, pandemiden etkilenen bir devletin uluslararası yardımı neden reddedebileceğini anlamak açısından yararlı bir paralellik sağlamaktadır. Ayrıca, uluslararası yardımın reddedilmesi, Myanmar gibi gelişmekte olan ve askeri rejimle yönetilen ülkelerle de sınırlı değildir. Örneğin, 2005’teki Katrina Kasırgası ve 2010’daki petrol sızıntısı Körfez Kıyısı’nı harap ettikten sonra ABD, BM ve diğer ülkelerden gelen yardım tekliflerini geri çevirmiştir.³⁴ Benzer bir ret, 2004’teki tsunaminin ardından Hindistan tarafından da yapılmıştır.³⁵ Çin hükümeti, 1975 Tangshan depreminden sonra teklif edilen yardımı reddettiği gibi, bu olaydan sonra tarihi bir rejim değişikliği meydana

---

³³ RODRIGUEZ-DOD, Eloisa C. / MARTY, Aileen Maria / MARTY-NELSON, Elena Maria, “Tears in Heaven: Religiously and Culturally Sensitive Laws for Preventing the Next Pandemic”, **Catholic University Law Review**, Yıl: 2016, Cilt: 66, Sayı: 1, (s. 124).

³⁴ SOLOMON, John / HSU, Spencer S., “U.S. Refused Most Offers of Aid for Hurricane Katrina”, **The New York Sun** (Nisan 30, 2007), <https://www.nysun.com/national/us-refused-most-offers-of-aid-for-hurricane/53433/> (erişim tarihi: 28.05.2020).; STURGIS, Sue, “Gulf Watch: Bush Administration Rejected Foreign Aid for Katrina Victims”, **Facing South**, (Nisan 30, 2007), facingsouth.org/2007/04/gulf-watch-bush-administration-rejected-foreign-aid-for-katrina-victims.html (erişim tarihi: 28.05.2020)..

³⁵ SENGUPTA, Somini, “Pride and Politics: India Rejects Quake Aid”, **the New York Times** (Ekim 19, 2005) <https://www.nytimes.com/2005/10/19/world/asia/pride-and-politics-india-rejects-quake-aid.html> (erişim tarihi: 28.05.2020)..

gelmesine rağmen, 2007'deki büyük sel felaketinden sonra yapılmak istenen uluslararası yardımı da reddetmiştir.³⁶

Bir doğal afetin ardından uluslararası yardım tekliflerini geri çevirmenin, iç sebepler ve dış sebepler olmak üzere iki temel açıklaması olabilir, ki aynı açıklamalar pandemiden muzdarip ülkeler için de geçerlidir. İç sebepler daha çok mevcut bir hükümetin meşruluğu veya bir sonraki seçimlerde arzu edilen oy oranları ile yakından ilgilidir. Buna göre, bir devletin uluslararası yardımı kabul etmesi, halka hükümetin vatandaşlarıyla yeteri kadar ilgilenemediği mesajını gönderebilir, ki bu da “toplumsal sözleşme”nin temellerinden sarsılması anlamına gelebilir. Halkın, hükümetin yeterliliğine olan inancını sürdürmek, iktidarda kalabilmek için özellikle tam kontrol sağlayarak güçlü hükümet algısına dayanan Myanmar ve Çin gibi ülkelerde daha da önemlidir ve bu nedenle, uluslararası yardımı kabul etmek hükümetin içerdeki imajını zayıflatacaktır.³⁷

Bir devletin uluslararası yardımı kabul etmesi, tıpkı ulusal alanda olduğu gibi, uluslararası alanda da devletin yeterliliğine ilişkin soru işaretleri uyandıracaktır. Uluslararası toplum tarafından güçlü bir devlet olarak algılanma pahasına dış yardım tekliflerini reddeden bir ülke için en iyi örnek Hindistan olacaktır. 2013 yılında Indian Telegraph gazetesinin Uttarakhand sel felaketinden sonra belirttiği üzere,

“Yeni Delhi, büyüyen ekonomik gücü ile aynı zamanlara denk gelen sessiz ama iddialı bir diplomatik yardım politikası inşa ederek, Uttarakhand felaketi için yabancı ülkelere gelen karşılıksız yardımları geri çevirmiştir. Bu, Hindistan'ın sadece on yıl önce doğal afetlerin üstesinden gelmek için dış yardımları memnuniyetle kabul eden bir ülkeden, bu tür krizlerle başa çıkmak

---

³⁶ FARLEY, Maggie, “How to help when help is refused?” **The Los Angeles Times** (Mayıs 14, 2008). <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-2008-may-14-fg-aid14-story.html> (erişim tarihi: 29.05.2020)..

³⁷ BRIGGS, Ryan C., “Receiving Foreign Aid Can Reduce Support for Incumbent Presidents”, **Political Research Quarterly**, Yıl: 2018, Cilt: 72, Sayı: 1, (s. 2) (“Bu makale, dış yardım almanın görevdeki [hükümete yönelik] desteği azaltabileceğini göstermektedir”)

için [artık bunları reddeden] bir ülkeye dönüştüğünü gösteren bir politikadır.”³⁸

Tıpkı ulusal ortamda olduğu gibi, devletlerin kendi kendine yeterli görünmek için uluslararası yardımı reddetmelerinin de ikna edici nedenleri vardır. Yardımı kabul etmenin kısa vadede faydaları olabileceği ileri sürülse de bu uluslararası prestij kaybı anlamına da gelebilir. Bu nedenle, bir hükümet yardımı kabul etmenin uzun vadeli sonuçlarının kısa vadeli kazanımlarına oranla daha zararlı olacağı kanaatine varırsa, yardımın reddedilme olasılığı oldukça yüksek olacaktır.

Bu bölümde devletlerin maruz kaldıkları salgınların raporlarını neden uluslararası toplumla vakitlice veya hiç paylaşmayabileceği veya herhangi bir nedenle uluslararası toplum bundan haber olduktan sonra yapılmak istenen yardımları neden geri vereceği tarihsel örneklerle ortaya konulmuştur. Küreselleşmenin olağan bir sonucu olarak dünya her geçen gün küçülmekte ve bir ülkede ortaya çıkan salgın hastalıklar çok kısa sürede tüm dünyayı ağır şekilde etkisi altına alabilmektedir. Bu nedenle, ölümcül bir pandemiye kontrol etmek için uluslararası yardımlar bazı durumlarda bir gereklilik haline gelebilmektedir. Bu itibarla, cevaplanması gereken sonraki soru, bir salgın hastalıktan muzdarip olup da salgının tüm dünyaya yayılmasını engellemek için yapılmak istenen yardım(lar)ı reddeden bir devlete zorla yardım ulaştırılmasını sağlamak için BM Şartı'na dayanılıp dayanılamayacağıdır.

II. BM ŞARTI'NIN “CEBRİ YARDIM” İÇİN KULLANILMASI

BM Şartı, devletlerin egemen eşitliği ve sınırların kutsallığı üzerine kurulmuş bir sistemdir. BM Şartı Madde 2(4)'e göre, “[t]üm üyeler, uluslararası ilişkilerinde gerek herhangi bir başka devletin toprak bütünlüğüne ya da siyasal bağımsızlığa karşı, gerek [BM]'nin amaçları ile bağdaşmayacak herhangi bir biçimde kuvvet kullanma tehdidine ya da kuvvet kullanılmasına başvurmadan kaçınırlar.” Bu kapsamlı maddedeki olası bir eksiklik özgecil fiiller için bir istisnaya olumlu veya olumsuz anlamda yer verilmiyor

³⁸ KASTURI, Charu S., “Foreign Aid? No, Thanks”, **Telegraph India** (Temmuz 7, 2013), <http://www.telegraphindia.com/1130707/jsp/nation/story17090124.jsp#.VOSwoZErI2w> (erişim tarihi: 29.05.2020).

oluşudur. Haklı savaş (*just war*) teorisinin³⁹ aksine, BM Şartı bir devletin başka bir devlete karşı kuvvet kullanırken özgecil amaçlar taşıyıp taşımadığına önem vermemekte ve bu nedenle de kuvvet kullanımını birkaç istisna dışında yasaklamaktadır. Dünyayı ölümcül bir salgına karşı korumak için güç kullanmanın insan yaşamının ve ahlaki değerlerin meşru bir savunması olduğu ileri sürülebilirse de haklı savaş teorisinin yerini böyle bir istisnaya açık şekilde yer vermeyen BM sistemi almıştır.

BM Şartı Madde 2(4) kapsamındaki kuvvet kullanımını yasağına getirilen önemli bir istisna, Şart'ın VII. Bölümünde bulunmaktadır. Şart'ın VII. Bölümü, Güvenlik Konseyi'nin belirli durumlarda uluslararası barış ve güvenliği yeniden tesis etmek için "gerekli tüm araçları" kullanmak konusunda uluslararası topluma yetki verebileceğini hükme bağlamıştır.⁴⁰ Bu hüküm uyarınca devletler, VII. Bölüm kapsamında onay verilmişse, bir pandemiyle mücadele etmek için kuvvet kullanabilirler. Bu itibarla, eğer bir devlet uluslararası yardımları reddederse, o zaman buna karşı önerilebilecek en iyi hukuki alternatif, salgından muzdarip olan devlete yardımın zorla kabul ettirilmesini sağlayacak bağlayıcı bir VII. Bölüm kararı olacaktır.

VII. Bölümün uygulanabilmesi için, Güvenlik Konseyi "barışın tehdit edildiğini, bozulduğunu ya da bir saldırı eylemi olduğunu" saptamak zorundadır.⁴¹ Her ne kadar Güvenlik Konseyi VII. Bölüm kapsamında hukuken bağlayıcı kararlar alabilse de bu kapsamda alınan tüm kararlar kuvvet kullanımı konusunda bir yetki içermemektedir. Güvenlik Konseyi'nin kuvvet kullanımı konusunda yetki veren kararlarında geleneksel olarak aranan ifade, "gerekli tüm araçları" kullanma konusunda bir yetkilendirme içermesidir. Dolayısıyla, uluslararası sağlığın korunması için gerçekten de gerekli olan yardıma karşı isteksiz olan bir devlete, bu yardımın cebren uygulanabilmesi için Güvenlik Konseyi "gerekli tüm araçların" kullanımını yetkilendiren bir ifadeyi içeren ve VII. Bölüm kapsamında alınmış olan bir kararı onaylamak zorundadır. Güvenlik Konseyi'nin

---

³⁹ Haklı savaş teorisi, üstün ahlaki değerleri, devletin güvenliğini ve masum insanların yaşamlarını savunmak için uluslararası ilişkilerde güç kullanımının hukuken savunulabilir olduğu önermesine dayanmaktadır. Bu felsefeye göre, güç kullanma nedenleri ahlaki olduğu sürece, güç kullanımının kendisi de ahlaki olacaktır. EREKER, Fulya A., "İlkçağlardan Günümüze Haklı Savaş Kavramı", **Uluslararası İlişkiler**, Yıl: 2004, Cilt 1, Sayı 3, (ss. 1-36).

⁴⁰ BM Şartı Md. 39.

⁴¹ Ibid.

bir pandemiye yönelik olarak VII. Bölüm kapsamında hiçbir karar almadığı göz önüne alındığında, bu bölümde bir pandeminin VII. Bölümün yetki alanına girip girmediğine dair bir analiz sunulmaktadır.

A. VII. Bölüm Yetki Alanı ve Pandemiler

BM Şartı'nın VII. Bölümü, Güvenlik Konseyi'ne "barışın tehdit edildiğini, bozulduğunu ya da bir saldırı eylemi olduğunu saptama]" yetkisi vermektedir.⁴² Güvenlik Konseyi böyle bir saptamada bulunursa, uluslararası toplumu "uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da yeniden tesis edilmesi için" için askeri veya askeri olmayan eylemlerde bulunma konusunda yetkilendirebilir.⁴³ Vurgulamak gerekir ki Güvenlik Konseyi'nin eyleme geçmesi için üç şarttan en az birinin varlığının objektif olarak saptanması gerekir: i-) barışa yönelik herhangi bir tehdidin varlığı, ii-) barışın ihlali (bozulması), iii-) bir saldırı eyleminin varlığı. VII. Bölümün yetki alanına ilişkin son iki madde -barışın ihlali ve barışa yönelik bir saldırı eyleminin varlığı- açık şekilde bir devletin veya devlet dışı aktörün kuvvet kullanımına referans eder, ki doğası gereği uluslararası bir salgın senaryosu için geçerli değildir. Bu nedenle, "barışa yönelik herhangi bir tehdidin varlığı" koşulu bir pandemide VII. Bölüm kararı için gerekli koşul olarak aranmalıdır.

Güvenlik Konseyi'nin VII. Bölüm yetkilerini kullanabilmesi için, barışa yönelik *hali hazırda mevcut olan* bir tehdit bulgusunun varlığı kritik önemdedir. Bunun aksine, VI. Bölümün yetki kullanımı daha geniş bir alanı kapsamaktadır, zira yalnızca uzaması uluslararası barış ve güvenliği *olası olarak tehlikeye düşürebilecek* nitelikte bir uyuşmazlığın varlığı yeterlidir.⁴⁴ Bir pandeminin barışa yönelik bir tehdit oluşturup oluşturmadığı kritik önemde bir sorudur çünkü böyle bir saptamanın yapılabilmesi ancak ulusal egemenlik ile BM Şartı kapsamındaki uluslararası yetki alanı arasındaki ince çizginin oldukça titiz şekilde incelenmesi sonucu mümkün olacaktır. Bir tehdidin dolaylı veya doğrudan oluşu, Güvenlik Konseyi'nin eyleminin VI. Bölümün mü yoksa VII. Bölümün mü kapsamına daha uygun düştüğünü belirleyecektir. Daha doğrudan ve yakın

---

⁴² Ibid.

⁴³ Ibid.

⁴⁴ BM Şartı Md. 33 ve 34.

olan tehditler VII. Bölüm 39. Madde tarafından kapsanırken, daha dolaylı ve uzak olanlar VI. Bölüm 33. ve 34. Maddeler kapsamında ele alınmalıdır.⁴⁵ Bu ayırım salgın hastalıklar konusunda açıkça görülebilir durumdadır. Aşağıda detaylı şekilde inceleneceği üzere, VI. Bölüm kararları HIV/AIDS salgınını ele almak için iki kez ve Ebola'yı ele almak için de bir kez kullanılmışken, VII. Bölüme bir pandemiyle mücadele etmek için henüz başvurulmamıştır.

Bununla birlikte Güvenlikle Konseyi, son birkaç on yılda barışa tehdit oluşturduğu düşünülen koşulları daha kapsayıcı şekilde yorumlama eğiliminde olmuştur. Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana Güvenlik Konseyi, bütünüyle devletlerin iç politikalarına ilişkin olarak değerlendirilebilecek bazı konuları uluslararası barış ve güvenliğe yönelik bir tehdit olarak sınıflandırarak VII. Bölüm yetkilerini kullanmak konusunda daha istekli bir hale gelmiştir. Güvenlik Konseyi, özellikle bazı iç meselelerin bir bölgeyi istikrarsızlaştırabilecek insani felaketlere neden olduğu veya var olanları kötüleştirdiği durumlarda VII. Bölüme başvurmaya oldukça istekli olduğunu defalarca göstermiştir.⁴⁶

1. VII. Bölümün Barışı Tehdit Eden Pandemi Benzeri Konulardaki Emsal Kullanımları

Güvenlik Konseyi, hemen aşağıda değinilen en az üç VII. Bölüm kararında insani krizlere odaklanmış ve bir pandemi sırasında da ortaya çıkması muhtemel koşulları ele almıştır. Bu üç insani kriz kararı incelenirken, kararların iç savaş, darbe ve uluslararası silahlı çatışma gibi uluslararası barış ve güvenliğe yönelik daha büyük tehditler bağlamında alındığını belirtmek gerekir. Bu bağlamı göz önünde bulundurarak, Güvenlik Konseyi'nin bu insani krizlere nasıl yaklaştığını anlamak için bu kararları incelemek bu

---

⁴⁵ Bu yönde bir çıkarım ilgili madde metinlerinin okunmasından anlaşılmaktadır. Örneğin Madde 33'te "süregitmesi uluslararası barış ve güvenliğin korunmasının *tehlikeye düşürebilecek* bir uyuşmazlıktan" ve Madde 34'te "bir uyuşmazlık veya uluslararası bir anlaşmazlığa yol açabilecek ya da uyuşmazlık doğurabilecek bir durumdan" bahsedilirken olasılık ifadesi kullanılırken, Madde 39 doğrudan "barışın tehdit edildiği, bozulduğu ya da bir saldırı eylemi olduğu" durumları içermektedir (*vurgu eklenmiştir*).

⁴⁶ Örneğin bkz. S.C. Res. 688 (Nisan 5, 1991) (Irak'ın sivil nüfusa yönelik baskılara yönelik olan); S.C. Res. 841 (Haziran 16, 1993) (Haiti'deki askeri darbeyi ele alan).

bölümde cevaplanan soru için hala kritik önemdedir, zira bu insani krizlere benzer etkiler pandemiler sırasında da kuvvetle muhtemel mevcut olacaktır.

a. Güvenlik Konseyi'nin Somali ile ilgili 814 Sayılı Kararı

Somali, 1990'ların başında darbeler ve ülkenin büyük bir bölümünde yaşanan kabile çatışmalarına tanık olmuş, kuraklıkla birleşen bu çatışmalar ve siyasi kargaşa, Somali tarımının yok olmasına ve ardından kitlesel açlığa yol açmıştır. Güvenlik Konseyi, 26 Mart 1993'te Somali'deki durumun bölgenin barış ve güvenliğine bir tehdit unsuru oluşturduğunu tespit ederek, VII. Bölüm kapsamında aldığı 814 sayılı kararında Somali'deki insani sorunu ele almış ve "Somali'deki iç çekişmelerle birleşen felç edici kıtlık ve kuraklığın, üretim araçlarının ve ülkenin doğal kaynaklarının ve insan kaynaklarının büyük ölçüde tahrip olmasına neden olduğundan, Somali'deki durumun *bölgede barış ve güvenliği tehdit etmeye devam ettiğini*" belirlemiştir.⁴⁷ 814 sayılı kararın, kuraklığı VII. Bölüm kapsamında harekete geçilmesinin nedenlerinden biri olarak vurgulaması önemlidir.⁴⁸ Belirtmek gerekir ki 814 sayılı karar, VII. Bölüm kapsamında alınmış olsa da kuvvet kullanımına izin veren klasik "gerekli tüm araçların kullanımı" ifadesini içermemektedir.⁴⁹

Tıpkı kuraklık gibi pandemiler de önlem alınarak etkileri azaltılabilecek ancak öngörülmeleri son derece zor doğal felaketler olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle, Güvenlik Konseyi'nin 814 sayılı kararı, VII. Bölüm yetkilerini bir pandemi durumunda kullanma potansiyeli açısından önemlidir. Bu bağlamda 814 sayılı karar, Güvenlik Konseyi'nin doğal afetlerin sivil nüfus üzerindeki etkilerini -en azından kısmen- VII.

⁴⁷ S.C. Res. 814 (Mart 26, 1993) (*vurgu eklenmiştir*).

⁴⁸ Yardım çalışanlarına yönelik şiddet eylemleri, uluslararası insancıl hukukun geniş ölçekli ihlalleri, çok sayıda mültecinin ortaya çıkması ve iç karışıklık, VII. Bölüm kapsamında hareket edilmesinin diğer nedenleri olarak belirtilmiştir.

⁴⁹ Buna karşın kararın içerdiği bazı önemli tedbirler şunlardır: Somali'de bulunan BM UNOSOM gücünün boyut ve yetkisinin genişletilmesi; komşu devletler başta olmak üzere tüm devletleri 1992 tarih 733 sayılı kararla oluşturulan silah ambargosunun uygulanmasında işbirliği yapmaya çağırılması; UNOSOM II güçlerini kullanarak, mültecilerin ülkelerine geri gönderilmelerine ve yerlerinden edilmiş kişilerin yeniden yerleştirilmelerine yardımcı olmak için güvenliğin sağlanmasını; Somali'de tüm tarafların uluslararası insancıl hukukun tüm ihlallerinden derhal vazgeçmelerinin talep edilmesi, UNOSOM II aracılığıyla Somali genelinde güvenli bir ortamın sağlanmasını, genişletilmesi ve sürdürülmesi; Somali'nin siyasi kurumlarının ve ekonomisinin iyileştirilmesine yardımcı olmak için uluslararası toplumun taahhüt ve katkılarının talep edilmesi. S.C. Res. 814 (Mart 26, 1993).

Bölüm kararı için makul bir gerekçe olarak değerlendirmeye istekli olduğunu göstermektedir. Somali’de geniş ölçekli problemlere neden olan kuraklık ve kıtlığa benzer şekilde, bir pandemi de bir ülkede ciddi sorunlara yol açan ve sonuç olarak bölgenin ve hatta dünyanın barış ve güvenliğini tehdit eden, böylelikle VII. Bölüm kapsamında harekete geçmeyi zorunlu kılan doğal bir felaket olarak görülebilir.

b. Güvenlik Konseyi’nin Haiti ile ilgili 841 ve 940 Sayılı Kararları

Pandemi sırasında oluşabilecek koşullardan bazıları, mülteci akınları sırasında da görülebilir. İnsani krizlerin ortak bir özelliği olarak mülteci akınları, Haiti ile ilgili 841 ve 940 sayılı Güvenlik Konseyi kararlarında ele alınmıştır. 1990’ların başında Haiti hükümeti, önemli bir mülteci krizi yaratan askeri bir darbeye maruz kalmıştır. Güvenlik Konseyi, VII. Bölüm kapsamında almış olduğu 841 sayılı kararda, komşu ülkelere sığınmak isteyen Haitililerin sayısının bölge üzerinde olumsuz etkileri olabileceğini ilan etmiştir.⁵⁰ Yaklaşık bir sene sonra ise, özellikle yasadışı olduğunu kabul ettiği *de facto* rejimin ağır insan hakları ihlalleri, Haitili mültecilerin çaresiz durumu ve uluslararası yardım misyonu personelinin sınır dışı edilmesi nedeniyle kötüleşen insani durum nedeniyle, Güvenlik Konseyi 940 sayılı kararı kabul etmiştir.⁵¹ Bölgenin barış ve istikrarına yönelik bu tehditleri göz önüne alan 940 sayılı karar, üye devletlere “birleşik komuta ve kontrol altında çok uluslu bir güç oluşturma ve bu çerçevede askeri cuntanın Haiti’den ayrılmasını kolaylaştırmak için *gerekli tüm araçları kullanma*” yetkisi vermiştir.⁵²

841 ve 940 sayılı kararların makul bir okumasıyla bile anlaşılacağı üzere, Soğuk Savaş sonrasındaki barışa ve güvenliğe yönelik tehdit anlayışı, bu tehdidin iki devlet arasında var olmasını bir gereklilik olmaktan çıkarmıştır.⁵³ Bu itibarla, bir devletin sınırları içinde yaşanan yerel karakterli olarak başlayan ancak o bölgeyi veya ötesini

⁵⁰ S.C. Res. 841 (Haziran 16, 1993).

⁵¹ S.C. Res. 940 (Temuz 31, 1994).

⁵² Ibid. (*vurgu eklenmiştir*).

⁵³ ANNE, Orford, “Locating the International: Military and Monetary Interventions after the Cold War” **Harvard International Law Journal**, Yıl: 1997, Cilt: 38, Sayı: 2, (s. 44) (“Soğuk Savaş sonrasında barış ve güvenliğe yönelik başlıca tehditler hem devletler düzeyinde hem de yerel düzeyde ortaya çıkmaktadır”).

istikrarsızlaştırma tehdidinde bulunan bir iç sorun, VII. Bölümün yetki alanına girecektir. Birinci bölümde bahsedilen pandemi örneklerinin hiçbiri ulusal hükümetin çöküşü ile sonuçlanmamış olsa da böyle bir sonuç, bir devletin silahlı kuvvetlerinin ve polisinin paniğe kapılması, devlet hizmetlerinin bozulması ve nihayetinde halkın hükümetlerine olan inancını kaybetmesine kadar vardığında, bu tür bir sonuç mümkün olmaktan çıkıp oldukça olası bir hale gelecektir.

Dahası böyle bir panik, 2014 gibi yakın bir tarihte Ebola salgını sırasında Liberya’da mikro düzeyde gözlenmiştir. Başkent Monrovia’daki Liberyalılar kendilerini aniden ilan edilen bir karantina bölgesinde bulduklarında, askerler kontrolü yeniden ele geçirmek için gerçek mermilerle üzerlerine ateş açmadan evvel, yüzlerce kişilik bir kalabalık halinde bölge sınırlarını aşmaya çalışmışlardır.⁵⁴ Dolayısıyla salgın durumlarında hükümetlerin kontrolü kaybetmesine ek olarak, salgından kaçmaya çalışan -muhtemelen sınır aşan- kitlelerin ortaya çıkacak olması kesindir, ki yukarıda da değinildiği üzere Hindistan’ın 1994’te yaşadığı olası veba salgınında, iki yüz bin kişi veba vakalarının ilk kez duyulmasından itibaren 48 saat içinde salgının vurduğu şehirden kaçmaya çalışmıştır. 1990’larda Haiti’nin durumunu ele alan Güvenlik Konseyi kararlarına dayanılarak söylenebilir ki bir pandemi senaryosunda Güvenlik Konseyi, hükümetin kontrolü kaybetmesini ve mültecilerin kitlesel göçünü bölgesel barış ve güvenliğe bir tehdit olarak görmeye ve pandemiyi kontrol altına almak için uluslararası yardımın cehren yapılması için VII. Bölüm kapsamında harekete geçmeye istekli olabilir.

c. BM Güvenlik Konseyi’nin Irak ile ilgili 986 Sayılı Kararı

Birinci Körfez Savaşı’nın ardından Irak, dolaylı sonuçlarından birisi de Iraklı sivil nüfusun zarar görmesi olan çok sayıda yaptırıma maruz kalmıştı.⁵⁵ Bu yaptırımların etkisi, devlet Başkanı Saddam Hüseyin’in yoğun ihtiyaca rağmen ilaç ve gıdayı nüfusa eşit bir şekilde dağıtmayı reddetmesiyle daha da şiddetlendi.⁵⁶ VII. Bölüm kapsamında

⁵⁴ ONISHI, Norimitsu, “As Ebola Grips Liberia’s Capital, a Quarantine Sows Social Chaos”, **the New York Times** (Ağustos 28, 2014) <https://www.nytimes.com/2014/08/29/world/africa/in-liberias-capital-an-ebola-outbreak-like-no-other.html> (erişim tarihi: 05.06.2020).

⁵⁵ BAHDI, Reem, “Iraq, Sanctions and Security: A Critique”, **Duke Journal of Gender Law and Policy**, Yıl: 2002, Cilt: 9, (s. 238).

⁵⁶ S.C. Res. 706, para. 7-8 (Ağustos 15, 1991); S.C. Res. 712, para. 17, 9-10 (Eylül 19, 1991).

hareket eden Güvenlik Konseyi “Irak halkının beslenme ve sağlık durumu” konusunda ciddi endişeleri olduğunu dile getirdikten sonra,⁵⁷ 1995 yılında 986 sayılı kararı kabul ederek, Irak’ın belirli amaçlarla petrol ihraç etmesine izin veren Petrol Karşılığı Gıda Programı’nı oluşturdu, ki bu amaçlardan biri de ülkeye yapılacak insani yardımın finanse edilmesiydi.⁵⁸

986 sayılı kararın tarihsel arka planına ve içerdiği ifadelere dayanarak söylenebilir ki Güvenlik Konseyi, bir ülkenin hükümetinin eylemleri sivil halkı tehlikeye atan veya mevcut tehlikeleri şiddetlendiren bir insani kriz yarattığında, VII. Bölüm kapsamında hareket etmeye oldukça isteklidir. 986 sayılı karar, insani krizin ilgili devletin istismarı nedeniyle ortaya çıktığı veya daha da şiddetlendiği durumlarda Güvenlik Konseyi’nin harekete geçmeye istekli olduğuna dair açık bir kanıt sağlamaktadır. 986 sayılı kararın içerdiği ifadeye dayanarak, bir devletin uluslararası yardımı etkili bir şekilde kullanmayı reddetmesi veya kullanmaktan aciz oluşu halinde, Güvenlik Konseyi’nin VII. Bölüme dayanarak hareket edebileceğini iddia etmek mümkündür.

Bu iddianın ilk olarak reddetme yönüne değinilirse, bir pandemi sırasında devlet insani yardımı adil bir şekilde dağıtmayı reddeder, yalnızca belirli etnik gruplara veya toplumun veya hükümetin seçkin üyelerine ilaç veya gıda yardımı yaparsa, Güvenlik Konseyi -Irak’a benzer bir şekilde- “tüm bölgelerin [...] ve sivil nüfusun tüm zümrelerinin [...] insani ihtiyaçlarını karşılamak için eşit dağılım” sağlamak amacıyla harekete geçebilir.⁵⁹ İddianın acizlik kısmında ise, eğer bir devlet, uluslararası yardımı etkili bir şekilde dağıtamazsa, VII. Bölüm devleti ilaç dağıtma, hasta olanları karantinaya alma ve hastalık bulaşanları tedavi etme konusunda yardımı kabul etmeye zorlamak için kullanılabilir. Bu itibarla, 986 sayılı kararda olduğu gibi Güvenlik Konseyi, bir hükümetin etkisizlik veya eylemsizlik nedeniyle mevcut krizi daha da kötüleştirdiği bir durumu barış ve güvenliğe yönelik bir tehdit olarak ilan etmeye istekli görünmektedir.

Belirtilmesi gereken bir husus, VII. Bölüme bu üç insani krizde de dayanılmış olmasına rağmen, Güvenlik Konseyi durumun barış ve güvenliğe yönelik bir tehdit

---

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ S.C. Res. 986 (Nisan 14, 1995).

⁵⁹ Ibid; S.C. Res. 706 (Ağustos 15, 1991).

oluşturduğunu tespit ederken, olayın insani boyutu hiçbir zaman tespitin ardındaki tek neden olmamıştır. Bu anlamda Güvenlik Konseyi, söz konusu insani krizlerin VII. Bölüm uyarınca hareket etmek için tek başına yeterli yetki alanını yarattığını henüz saptamamıştır. Diğer taraftan, bu kararların ortaya koyduğu tarihsel emsallere dayanarak, pandeminin diğer güvenlik endişeleriyle bir arada bulunması durumunda VII. Bölümün bir pandemiye ele almak için kullanılabileceğine dair önemli kanıtlar da mevcuttur. Örneğin, devam eden bir iç savaş şartlarında bir pandemi meydana gelirse, yukarıdaki kararlara dayanarak, Güvenlik Konseyi'nin bu pandemiye barışa yönelik *özel* bir tehdit olarak daha geniş bir bağlamda ele alacağını ileri sürmek mümkün olacaktır.

O halde geriye, hala bir pandeminin tek başına VII. Bölümde yetkilendirilen müdahaleye başvurmak ve isteksiz bir devlete uluslararası yardımı zorla kabul ettirmek için yeterli gerekçeyi sağlayıp sağlamadığı sorusu kalmaktadır. Milenyumun başından bu yana, Afrika'daki salgınları ele alan VI. Bölüm kararları kabul edilmiştir. Söz konusu VI. Bölüm kararlarının içeriğine ve kullandığı dile bakmak, uluslararası yardımı reddeden bir ülkede yaşanan pandemide, VII. Bölüm kararının kullanılabilir olup olmadığına dair yol gösterici olacaktır.

2. VI. Bölümün Pandemilere Yönelik Emsal Kullanımları

Yukarıda da ifade edildiği üzere, VI. Bölüm kararları -VII. Bölüm kararlarının aksine- devletler için bağlayıcı olmadığı gibi uluslararası toplum tarafından da kuvvet kullanılarak yerine getirilmeleri en azından hukuken mümkün değildir. Güvenlik Konseyi, tümü VI. Bölüm kapsamında olmak üzere pandemiler konusunda üç kez harekete geçmiştir. Güvenlik Konseyi, 2000 ve 2011 yıllarında HIV/AIDS salgını ele alan 1308 ve 1983 sayılı kararları ve 2014 yılında da Ebola'yı ele alan 2177 sayılı kararları kabul etmiştir. Aşağıda detaylı olarak değinileceği üzere bu kararlar, Güvenlik Konseyi'nin sağlık ile güvenlik arasında kurmuş olduğu bağlantıya işaret etmektedir. Hem 1308 hem de 1983 sayılı kararlarda Güvenlik Konseyi, geleneksel VI. Bölüm dilini kullanarak barışa yönelik bir tehdit, barışın ihlali veya saldırı eyleminden bahsetmemiştir. Ancak Güvenlik Konseyi 2014 yılında bu çizgisini terk etmiş ve Ebola'nın barış ve güvenlik için bir tehdit olduğunu ilan eden 2177 sayılı kararı kabul ederek ilk kez bir pandeminin veya herhangi bir sağlık krizinin barışa doğrudan bir tehdit olabileceğini

vurgulamıştır. Bu üç kararı daha yakından incelemek, bir pandemiye karşı alınan kuvvet içeren tedbirlerin VII. Bölüm kapsamında mümkün olup olmayacağının daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

a. Güvenlik Konseyi'nin HIV/AIDS ile İlgili 1308 Sayılı Kararı

1308 sayılı karar ile Güvenlik Konseyi ilk kez bir sağlık sorununa odaklanmıştır. Buna göre Güvenlik Konseyi,

“Sosyal istikrarsızlık ve acil durumlar üzerindeki olası artan etkisi göz önüne alındığında, HIV/AIDS pandemisine koordineli bir uluslararası müdahalenin önemini bir kez daha teyit etmekte, ayrıca HIV/AIDS pandemisinin, büyük [çaplı] insan hareketleri, koşullara ilişkin geniş ölçekli belirsizlik ve tıbbi hizmetlere erişimin azalması nedeniyle hastalığa maruz kalma riskini artıran şiddet ve istikrarsızlık koşullarıyla da şiddetlendiğini kabul etmekte, kontrol edilmediği takdirde HIV/AIDS salgınının *istikrar ve güvenlik açısından risk oluşturabileceğini* vurgulamaktadır.”⁶⁰

1308 sayılı karar, Güvenlik Konseyi'nin tarihsel olarak odaklandığı geleneksel “şiddet ve istikrarsızlık” kavramlarına dayanmaktadır. 1308 sayılı karar VI. Bölüm kapsamında alınmış olsa da pandemilerle ilgili tartışmada önemli bir kilometre taşıdır, zira Güvenlik Konseyi bir sağlık sorunu ile istikrar ve güvenlik arasında bağlantı kurarak ilk kez değinmiştir.⁶¹

⁶⁰ S.C. Res. 1308 (Temmuz 17,2000) (*vurgu eklenmiştir*). Kararda tavsiye edilen önlemler şöyledir: Barışı koruma personeline HIV/AIDS'in yayılmasını önlemeyle ilgili konularda eğitim sağlanması yönünde ilave adımlar atılması ve bu konularda tüm personel için görevlendirme öncesi oryantasyon eğitimi verilmesi; HIV/AIDS'in önlenmesine yönelik politikaların oluşturulmasına ve uygulanmasına yardımcı olmak için farklı devletlerin ilgili ulusal organları arasındaki uluslararası işbirliğinin artırılması; bu bağlamda, UNAIDS'i HIV/AIDS önleme eğitimi, testi, danışmanlığı ve tedavisine ilişkin devlet politikalarını ve en iyi uygulamaları belirlemek amacıyla ülke profillerini geliştirmek için üye devletlerle işbirliğininin güçlendirmesinin teşvik edilmesi; ilgili BM organları, üye devletler, sanayi ve diğer ilgili kuruluşlar arasında tedavi ve bakıma erişim sorular ve önleme konularında ilerleme sağlamak için ek tartışmaların yapılması.

⁶¹ Bu anlamda karar başlığının “Uluslararası barış ve güvenliğin sürdürülmesinde Güvenlik Konseyi'nin sorumluluğu: HIV / AIDS ve uluslararası barışı koruma operasyonları” oluşu dikkat çekicidir.

b. Güvenlik Konseyi'nin HIV/AIDS ile İlgili 1983 Sayılı Kararı

1308 sayılı karardan sonra Güvenlik Konseyi, 2011 yılındaki “uluslararası barış ve güvenliğin korunması” başlıklı 1983 sayılı karara kadar salgın hastalıklar konusunda başka bir karar almamıştır. VI. Bölüm kapsamında aldığı 1983 sayılı karar ile Konsey, HIV/AIDS'in toplumların kalkınması ve istikrarı için en büyük zorluklardan birini teşkil ettiğini kabul etmiş ve 1308 sayılı kararda olduğu gibi, büyük çaplı insan hareketleri ve tıbbi hizmete erişimin zorluğu üzerinde durmuştur.⁶²

Bununla birlikte, 1983 sayılı kararın ayırt edici özelliği beş daimî konsey üyesinden (P5 – ABD, Çin, Fransa, İngiltere, Rusya) üçü de dahil olmak üzere bazı ülkelerin HIV/AIDS salgınının uluslararası barış ve güvenlik üzerinde gözle görülür bir etkisi olduğunu kabul etmeye istekli oluşlarıydı. Özellikle toplantıya ilişkin basın açıklamasında Güvenlik Konseyi'nin “HIV/AIDS salgını uluslararası barış ve güvenliğe bir tehdit olarak ele alma konusundaki önceki taahhüdünün teyit ettiği” belirtilmiştir.⁶³ Toplantıda Fransa, İngiltere ve ABD temsilcileri, HIV/AIDS salgınının uluslararası barış ve güvenlik üzerindeki olumsuz etkisini özellikle vurgulamışlardır. Örneğin ABD'nin görüşü, “21. yüzyılda birbirine bağlı dünyamızda, barış ve güvenliğe yönelik tehditlerin yalnızca geleneksel silahlı çatışmalardan değil, ölümcül hastalıkların kontrolsüz yayılması da dahil olmak üzere sınır tanımayan daha yaygın tehlikelerden de kaynaklandığı” yönünde olmuştur.⁶⁴ Fransa'ya göre, “HIV/AIDS [o gün itibarıyla] her zamankinden daha fazla uluslararası barış ve güvenlik için bir tehdit”⁶⁵ unsuru oluştururken, İngiltere'ye göre “HIV/AIDS salgını, uluslararası barış ve güvenlik üzerinde ciddi bir etkiye sahiptir.”⁶⁶

---

⁶² S.C. Res. 1983 (Haziran 7, 2011).

⁶³ Press Release, Security Council, Unanimously Adopting 1983 (2011), Security Council Encourages Inclusion of HIV Prevention, Treatment, Care, Support in Implementing Peacekeeping Mandates, U.N. Press Release SC/10272 (Haziran 7, 2011).

⁶⁴ Security Council, 66th year, 6547th meeting (7 Haziran 2011), s. 9 (<https://digitallibrary.un.org/record/704833>).

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ Ibid, s. 12.

Burada not etmek gerekir ki Rusya diğer üç daimî temsilci ülkeyle ayrı görüşte değildi. Rusya'nın bakış açısına göre, "HIV/AIDS bir çatışma kaynağı değildir, ancak çatışmalar salgının yayılmasına katkıda bulunan koşulları yaratmakta ve aynı zamanda onu durdurma çabalarını zorlaştırmaktadır."⁶⁷ Rusya'nın 1983 sayılı karar bağlamındaki almış olduğu pozisyona bakarak, en azından 2011 yılı itibariyle bazı ülkelerin salgınları VII. Bölümün yetki alanı kapsamındaki bir olgu olarak ele alma konusunda tereddütlerinin olduğu söylenebilir.⁶⁸

c. Güvenlik Konseyi'nin Ebola ile İlgili 2177 sayılı Kararı

2014 yılında Batı Afrika'da ortaya çıkan Ebola salgını kısa süre içinde Güvenlik Konseyi'nin ilgi alanına girmiş, bu da 2177 sayılı kararın kabulüyle sonuçlanmıştır. Bu karar, yukarıda ifade edilen HIV/AIDS kararlarının temelleri üzerine inşa edilmiş ve "Afrika'daki Ebola salgınının eşi görülmemiş boyutunun uluslararası barış ve güvenliğe tehdit oluşturduğunu"⁶⁹ ilan ederek, daha önce tartışılan Güvenlik Konseyi kararlarının aksine bir sağlık krizi ile uluslararası barış ve güvenlik arasında doğrudan ve açık bir bağlantı kurmuştur.⁷⁰

2177 sayılı karar iki açıdan kritik önemdedir. Birinci olarak karar, VI. Bölüm kapsamına giren bir konunun ilk kez uluslararası barış ve güvenliğe doğrudan tehdit olduğunu ilan etmiştir, ki yukarıda gösterildiği gibi bu tür bir doğrudan bağlantı geleneksel olarak yalnızca VII. Bölüm kararları için kullanılmaktadır.⁷¹ İkinci olarak, bu kararlar birlikte Güvenlik Konseyi ilk kez bir sağlık sorununu uluslararası barış ve

---

⁶⁷ Ibid, s. 13.

⁶⁸ Konsey'in diğer daimî üyesi Çin ise HIV/AIDS ve dolayısıyla diğer salgınların uluslararası barış ve güvenlik için bir tehdit oluşturup oluşturmadığı hususuna değinmemiştir.

⁶⁹ S.C. Res. 2177, (Eylül 18, 2014).

⁷⁰ Kararda tavsiye edilen bazı önemli önlemler şöyledir: Liberya, Sierra Leone ve Gine hükümetlerinin sürdürülebilir, iyi işleyen ve duyarlı halk sağlığı mekanizmaları kurmaları; üye devletlerin Ebola kaynaklı genel seyahat ve sınır kısıtlamalarını kaldırması; salgından etkilenen ülkelere nitelikli, uzman ve eğitimli personel ve malzeme yardımının sağlanmasını kolaylaştırmak için özellikle bölge devletlerinin adım atması; salgının yayılması ve boyutu hakkında yanlış bilgilendirmeyi engellemek için yerleşik güvenlik ve sağlık protokollerini ve önleyici tedbirleri uygulamanın yanı sıra halkla iletişim çabalarının artırılması; üye devletlerin her türlü tıbbi ihtiyaca yönelik kaynakları ve yardımı sağlamak konusunda acilen harekete geçmesi.

⁷¹ HOOD, Anna, "Ebola: A Threat to the Parameters of a Threat to the Peace", **Melbourne Journal of International Law**, Yıl: 2015, Cilt: 16, Sayı: 1, (s. 40).

güvenliğe tehdit olarak ilan etmiştir. HIV/AIDS kararlarında ise bu durumun “tehdit oluşturabileceği” ifade edilmiştir. Güvenlik Konseyi 2177 sayılı kararı ile Ebola’yu uluslararası barış ve güvenlik için doğrudan bir tehdit olarak görmüştür: “Afrika’daki benzeri görülmemiş ölçüdeki Ebola salgını uluslararası barış ve güvenlik için bir tehdit oluşturmaktadır.”⁷² 2177 sayılı karara dayanarak, salgın dolayısıyla yaşanan uluslararası krizlerinin Güvenlik Konseyi’nin yetki alanında olduğu da iddia edilmiştir.⁷³

III. PANDEMİLERLE VII. BÖLÜM KARARLARI YOLUYLA MÜCADELE EDİLEBİLİR Mİ?

Tek başına salgın hastalıklar, Güvenlik Konseyi’nin bugüne kadar almış olduğu VII. Bölüm kararlarından hiçbirinde “gerekli tüm araçları” kullanma konusunda uluslararası toplumun yetkilendirilmesi için yeterli olmamıştır. Ancak Konsey, en muhtemel sonuçları itibariyle salgın hastalıklarla benzerlik gösteren en az üç krizde, insani krizleri VII. Bölüm yetki alanına dahil etmiştir. Buna karşın, VI. Bölüm kararları üç kez salgınlarla mücadele için kullanılmıştır. İlk kez 1308 sayılı karar HIV/AIDS salgınını ele almış ve bunu “istikrar ve güvenlik için risk teşkil eden” bir durum olarak tanımlamıştır. Benzer şekilde 1983 sayılı karar da aynı salgını ele almış, ancak durumun barış, istikrar ve güvenlik açısından bir değerlendirmesi yapılmamıştır. Yine VI. Bölüm kapsamında alınan 2117 sayılı karar ise tarihte ilk kez bir salgını uluslararası barış ve güvenlik için doğrudan bir risk olarak nitelendirmiştir.

Yukarıda değinilen VII. Bölüm kararları, salgın hastalıklarla uluslararası barış ve güvenlik arasında teamül bakımından doğrudan bir bağ kurmaktan uzaktır. Her ne kadar 814 sayılı kararda (Somali) doğal bir afet nedeniyle yaşanan sorun -başka diğer nedenlerle beraber- uluslararası barış ve güvenlik için bir tehdit olarak algılanmışsa da bunlar VII. Bölüme başvurulması için ana nedenler olmamış, daha büyük krizlerin sonuçları olarak

⁷² S.C. Res. 2177, (Eylül 18, 2014)

⁷³ OLUDOUN, Temitope. “Peace and Security as a Catalyst for the Reform of the UN Security Council”, **Review of International Law and Politics**, Yıl: 2014, Cilt 10, Sayı 39, (s. 75) (“Halk sağlığı acil durumlarından kaynaklanan uluslararası barış ve güvenliğe yönelik tehditler, doğrudan Güvenlik Konseyi’nin yetkisi kapsamındadır”).

gelişmişlerdir. Somali örneğinde bu durum kabile çatışmaları ve iç kargaşa ortamından beslenmiştir. Benzer şekilde 841 ve 940 sayılı kararlar (Haiti) salgın hastalıkların en olağan sonuçlarından birisi olan geniş çaplı insan akını üzerine kurulmuş ve hatta 940 sayılı karar kuvvet kullanma yetkisi vermiş olsa da kararın Haiti'nin gayrimeşru askeri rejimine karşı alındığı tarihsel bir gerçek olup müdahalenin insani saikleri tartışmalıdır.⁷⁴ Son olarak 986 sayılı karar (Irak) her ne kadar insani yardımların Irak genel nüfusuna eşit şekilde dağıtılması ihtiyacından bahsediyor olsa da kararın ana amacı uzun süredir Irak'a uygulanan yaptırımların petrol üzerinden hafifletilmesini amaçlayan Petrol Karşılığı Gıda Programı'nı devreye sokmaktır. "Irak halkının insani ihtiyaçlarını karşılamak için geçici bir önlem olarak Irak menşeli petrol ve petrol ürünlerinin ithalatına izin verme yetkilendirmesi" başlıklı kararın bir diğer yönü ise, karar VII. Bölüm kapsamında kabul edilse de Irak'ın buna uymayı reddetmesidir. 986 sayılı karar ancak Irak ile BM arasında bir mutabakat muhtırası⁷⁵ imzalanmasıyla yürürlüğe girebilmiştir. Bu anlamda VII. Bölümün yaptırımın gücü bu karar özelinde tartışmalı kalmıştır.

VI. Bölüm kapsamında salgın hastalıklar konulu kararlar ise Güvenlik Konseyi'nin meseleyi uluslararası barış ve güvenlik üzerinden -en azından bazı daimî üyeler için- ele alma istekliliği daha açık şekilde göstermektedir. 1308 ve 1983 sayılı kararlar açık bir tehdit tanımında bulunmasa da tarihsel olarak belki de 2177 sayılı karara giden yolu açmışlardır. 2177 sayılı karar, Güvenlik Konseyi tarafından oy birliğiyle kabul edilmiş ve Konsey tarihindeki en büyük sayı olan 130 ülke tarafından ortaklaşa desteklenmiştir.⁷⁶

2177 sayılı kararın Ebola'yı tartışmasız bir şekilde uluslararası barış ve güvenliğe bir tehdit olarak algılayan diline ve verilen geniş ölçekli desteğin VII. Bölümün yetki

---

⁷⁴ RUTH, Gordon, E. "Humanitarian Intervention by the United Nations: Iraq, Somalia, and Haiti", **Texas International Law Journal**, Yıl: 1996, Cilt: 31, Sayı 1, (s. 53) ("[Kararın ana hedefi], insan hakları ihlallerinin temel nedeni olan *de facto* hükümeti ortadan kaldırmak [ve] Haiti'nin seçilmiş hükümetini iş başına getirmek gibi görünmektedir. 940 sayılı karar, spesifik olarak krizin insani yönleriyle başa çıkmak için kuvvet kullanımına izin veren bir karar değildir").

⁷⁵ Letter dated 96/05/20 from the Secretary-General addressed to the President of the Security Council, S/1996/356 (May 20, 1996) (<https://digitallibrary.un.org/record/213544#record-files-collapse-header>) (erişim tarihi 07.07.2020).

⁷⁶ Security Council, 69th year, 7268th meeting (Eylül 18, 2014), s. 7 (https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/spv_7268.pdf) (erişim tarihi 06.07.2020).

alanına neyin girdiğine dair değişen algıyı göstermesine karşın, kararın etkileri abartılmamalıdır. Birincisi kararı tüm devletler aynı perspektiften desteklememişlerdir. Karar tartışmaları sırasında toplam kırk beş ülke karar hakkındaki düşüncelerini açıklamıştır. Bu ülkelerden on üçü⁷⁷ Ebola salgınının uluslararası barış ve güvenliğe yönelik mevcut ve başka bir krizden kaynaklanmayan bağımsız bir tehdit olduğunu, on iki ülke⁷⁸ Ebola'nın uluslararası barış ve güvenliğe yönelik *olası dolaylı* bir tehdit olduğunu, iki ülke⁷⁹ Ebola'nın uluslararası barış ve güvenlik için bir tehdit olmadığını belirtmiş ve kalan on sekiz ülke de Ebola'nın barış ve güvenliğe yönelik bir tehdit olup olmadığı konusunda bir pozisyon almamıştır.⁸⁰ Tartışmaya katılan her ülkenin açıklamalarını ayrı ayrı ele almak bu çalışmanın kapsamını fazlasıyla aşacaktır. Ancak, pandemiler için VII. Bölümün ne ölçüde kullanılabileceğini daha iyi anlamak için tartışmanın her iki tarafındaki bazı beyanları incelemek faydalı olacaktır.

Brezilya ve Kolombiya, Ebola'yı uluslararası barış ve güvenlik için doğrudan veya dolaylı bir tehdit olarak görme konusunda en olumsuz tavrı takınmışlardır. Brezilya temsilcisi bu tavrı “salgını her şeyden önce acil bir sağlık durumu ve -barış ve güvenliğe yönelik bir tehdit olmaktan ziyade- bir sosyal ve kalkınma sorunu olarak ele alma ihtiyacının altını çiziyoruz” diyerek ifade etmişti.⁸¹ Kolombiya'ya göre ise “Ebola salgını ilgili bazı ülkelerde istikrarı ve sosyal dayanışmayı aşındırma potansiyeline sahip olsa da genel olarak uluslararası barış ve güvenliğe bir tehdit olarak nitelendirilemez” idi.⁸²

On iki ülke bundan daha ılımlı bir pozisyon alarak, Ebola (veya benzer herhangi bir salgının) uluslararası barış ve güvenliğe tehdit oluşturan koşullara neden olabileceğini, ancak bizatihi bir pandeminin doğasında uluslararası barış ve güvenliğe ilişkin bir tehdit olmadığını savunmuşlardır. Bu ülkeler, bir pandeminin uluslararası barış ve güvenliğinin

---

⁷⁷ Avustralya, Çad, Şili, Fransa, Lüksemburg, Güney Kore, Birleşik Krallık, Amerika Birleşik Devletleri, İspanya, İtalya, Almanya, Gine ve Guyana.

⁷⁸ Arjantin, Çin, Rusya, Ruanda, İsviçre, Fas, Türkiye, Hollanda, İsrail, Norveç, Yeni Zelanda ve Nikaragua.

⁷⁹ Brezilya ve Kolombiya.

⁸⁰ Security Council, 7268th meeting (2014)

⁸¹ Ibid, s. 28.

⁸² Ibid, s. 45.

sürdürülmesini tehlikeye atma potansiyeline sahip olduğunu ve bu nedenle de VI. Bölümün yetki alanında ele alınması gereken bir mesele olduğu şeklindeki geleneksel görüşü sürdürmüşlerdir. Örneğin bu görüşü benimseyen Yeni Zelanda Ebola salgınını “ölçek, etki ve uluslararası *barış ve güvenliği tehdit etme potansiyeli* açısından eşi görülmemiş bir kriz” olarak nitelendirmiştir.⁸³ Benzer şekilde Türkiye, “Ebola salgınını, salgından etkilenen devletlerin ekonomik, sosyal ve siyasi yaşamları için daha geniş etkileri olan ve bölge için ciddi *güvenlik ve istikrar riskleri* taşıyan uluslararası bir acil durum” olarak ele almıştır.⁸⁴

Şili ise bu yelpazenin en uç noktasında durarak VII. Bölümün sınırlarını zorlamakta kararlıydı. Şili büyükelçisi, salgınların tartışmasız olarak VII. Bölüm kapsamında değerlendirilmesi gerektiği argümanını desteklerken, “uluslararası barış ve güvenliğe yönelik tehditler, devletler arası silahlı çatışmaların geleneksel sınırlarının ötesine uzanmıştır” açıklaması yapmış ve Ebola’nın neden barış ve güvenlik için açık bir tehdit olduğunu açıklamıştır.⁸⁵

Bu on üç ülkeye karşı on iki ülke ayrışması, VII. Bölümün mü yoksa VI. Bölümün mü Ebola pandemisi için en uygun yanıt olacağı konusundan kaynaklanmaktaydı. Bu bölünme aynı zamanda P5 ülkelerinin tutumlarını da yansıtmaktaydı, zira ABD, İngiltere ve Fransa VII. Bölümden yana tavır alırken, Çin ve Rusya bağlayıcılığı olmayan bir VI. Bölümü destekliyordu. Daimî ülkelerin aldıkları pozisyonlar, bir pandeminin VI. Bölümde değil de VII. Bölümde ele alınması gerektiği tartışmasındaki genel uluslararası pozisyonu incelemek açısından çeşitli nedenlerden ötürü yararlıdır. Birincisi, P5 ülkelerinin birbirinden farklı pozisyonları özel önemdedir, zira bu ülkeler Güvenlik Konseyi’nin daimî üyeleri oldukları için, diğer devletlerin aksine, bir sonraki pandemi sırasında Konsey’de olup olmayacakları tartışmalı değildir. İkincisi P5 üyeleri veto hakkına sahiptir ve bu nedenle pozisyonları uluslararası siyasette salt birer beyan olmaktan çok daha ağırlıklı bir etkiye sahiptir.

---

⁸³ Ibid, s. 43 (*vurgu eklenmiştir*).

⁸⁴ Ibid, s. 32 (*vurgu eklenmiştir*).

⁸⁵ Ibid, s. 22 (*vurgu eklenmiştir*).

Hem P5 hem de daha geniş bir topluluk ve uluslararası toplum üyesi diğer devletlerin 2177 sayılı karar hakkındaki pozisyonlarına dayanarak, VII. Bölümün bir pandemiye uluslararası barış ve güvenliğe yönelik bir tehdit olarak ele alıp almayacağı konusunda neredeyse eşit bir bölünmenin olduğu açıktır. Yukarıda VI. ve VII. Bölüm kararlarının incelenmesinden, iki olgunun varlığı rahatlıkla ileri sürülebilir. Birincisi, Güvenlik Konseyi daha büyük bir çatışmadan/sorundan kaynaklanan insani krizleri ele almak için VII. Bölüme dayanmak konusunda istekli olduğunu kararlarında göstermiştir ve bu konuda -eğer P5 arasında önemli bir çıkar çatışması yoksa- herhangi bir problem bulunmamaktadır. İkinci olarak, Güvenlik Konseyi pandemileri VI. Bölümde ifade edilen “uluslararası barış ve güvenliğin korunmasını tehlikeye düşürebilecek” krizler olarak değerlendirmektedir.

Yukarıda ele alınan kararlar ve uluslararası toplumun bu kararlara yaklaşımı, Güvenlik Konseyi’nin VII. Bölüm kapsamında pandemiler konusunda kararlar alarak, uluslararası teamül hukukunu evrime uğratmasını mümkün kılarsa da bu evrimin nasıl gerçekleşeceği belirsizliğini korumaktadır. VII. Bölüme dayanıyor olmanın kabul edilmesi zorunlu zayıflığı, P5’ten birinin veto yetkisini kullanması veya kullanma tehdidinde bulunmasıdır. Örneğin, bu çalışmanın yazıldığı zamandan yaklaşık 1 yıl önce başlamış olan COVID-19 pandemisine yönelik, Güvenlik Konseyi’nin ne VI. ne de VII. Bölüm kapsamında almış olduğu herhangi bir karar yoktur. Ayrıca, salgının Çin’de ortaya çıkmış olduğu açık bir olgu olmasına rağmen, Çin’in Güvenlik Konsey’inde kendisi veya müttefikleri aleyhine olacak bir kararı veto edeceği sürpriz değildir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bilgi, mal, sermaye ve insan akışının siyasi ve coğrafi sınırlar tanımadan her geçen gün hızlanarak artması küreselleşmenin en görünür sonuçlarından biridir. Ancak bu akış, beraberinde salgın hastalıkların bazı durumlarda sağlık sistemlerini çökertecek seviyelerde kısa sürede yayılmasına da neden olmaktadır. Şüphesiz her devlet kendi vatandaşlarını bu salgın hastalıklardan koruma görev ve yetkisine sahiptir. Ortaya çıktığı ülke sınırlarını aşarak artık bir pandemi haline gelmiş olan salgın hastalıklarla mücadele

ise dünya çapında koordineli bir çalışmanın varlığını gerekli kılmaktadır. COVID-19 pandemisinin gösterdiği üzere DSÖ bu koordineyi sağlamamış veya sağlayamamıştır.

Salgın hastalıklarla mücadelede bazı durumlarda uluslararası toplum salgının engellenmesi konusunda sert tedbirler almak durumunda kalabilir. Hatta bu tedbirlerin bazı durumlarda kuvvet kullanmaya kadar varabilme olasılığı da bulunmaktadır. Bu durumlar, salgın hastalıklar özellikle mevcut uluslararası sisteme politik ve ekonomik nedenlerle karşı olan veya sistem tarafından “ötekileştirilen” devletlerin sınırları içinden kaynaklanmakta ise söz konusu olacaktır. Örneğin Kuzey Kore’de pandemiye dönüşme riski yüksek bir salgın hastalığın varlığı ve Kim Jong-un yönetiminin bu salgınla yeteri kadar mücadele edememesi varsayımını düşünelim. Kuzey Kore’nin çok sayıda insan kaybı olması durumunda bile başka devletlerin sağlık personelini (veya Kuzey Kore’nin değerlendirebileceği gibi sağlık personeli kisvesi altında yabancı ülke ajanlarını) ülkesine kabul edeceğine dair inanç düşük olmalıdır. Hatta bu ülkenin bağımsız uluslararası yardım kuruluşları personelini bile ülkesine alacağı şüphelidir.

Bu çalışmada bu varsayımsal senaryonun çok da uzak bir ihtimal olmadığı, devletlerin ülkelerinde ortaya çıkan salgın hastalıkları gizleme ve dahası uluslararası yardımları reddetme eğiliminde olabilecekleri tarihsel örneklerle ortaya koyulmuştur. Buradan hareketle, BM Güvenlik Konseyi’nin VII. Bölüm yetkileri dahilinde bir salgın hastalığın pandemiye dönüşmesini engellemek için bir devletin iç işlerine müdahaleye izin verip veremeyeceği sorusu cevaplanmıştır. Pandemilerle benzer sonuçları olan bazı insani krizlere ilişkin VII. Bölüm kararları incelenerek bu kararların yalnızca pandemiler nedeniyle VII. Bölüme başvurulabilmesi için gerekli emsal durumu oluşturmadığı ileri sürülmüştür. Dahası doğrudan pandemileri ele alan -ve hatta bir durumda da bunları uluslararası barış ve güvenliğe doğrudan tehdit olarak gören- VI. Bölüm kararlarının varlığına karşın, uluslararası toplumun genelinde pandemileri uluslararası barış ve güvenlik için bir tehdit olarak görme teamülü en azından henüz oluşmamıştır.

Güvenlik Konseyi alacağı kararlarla böyle bir teamülün ilerde oluşmasını elbette mümkün kılabilir. Ancak pandemilerle uluslararası alanda mücadele ederken VII. Bölüm kararlarına ve Güvenlik Konseyi’ne dayanmanın iki temel zayıflığı olduğu da aşikârdır. Birincisi, Güvenlik Konseyi üyeleri -kendi aralarında yaşayacakları çıkar çatışmaları

nedeniyle- VII. Bölümün yetki alanını salgın hastalıkla uğraşan bir devlete cebri yardım için genişletme konusunda hem fikir olmayabilirler.⁸⁶ İkincisi, uluslararası toplum salgın hastalıklarla küresel çapta mücadelenin bayraktarlığı konusunda veto yetkilerini keyfi nedenlerle sıklıkla kullanan Güvenlik Konseyi'nin beş daimî üyesine güvenemeyebilir.⁸⁷ Bu itibarla uluslararası toplumun önünde iki seçenekli bir tercih bulunmaktadır. Birincisi, büyük güçlerin bir başka oyun ve çıkar sahası olmamak kaydıyla, bu tür durumlar için devletlerin iç işlerine müdahaleyi mümkün kılan ayakları yere basan uluslararası bir rejim oluşturulabilir. İkinci olarak ise, uluslararası sağlığın -ve buna bağlı olarak askeri, politik ve ekonomik pek çok varlığın- yerine uluslararası sisteme muhalif ve küresel dayanışma karşıtı bir devletin politik tercihlerine veya beş büyük güçten birinin Güvenlik Konseyi'ndeki veto gücüne saygı duyulabilir.

---

⁸⁶ ADRIENNE, Meisels C., "Special Agreements in the Post-Cold War Era: Reality's Conflict with Legal Theory", **Fordham Law Review**, Yıl: 19995, Cilt: 64, Sayı: 1, (ss. 199-246) ("Güvenlik Konseyi'nin daimi üyeleri, ulusal çıkarlarını korumak isteyen egemen uluslar olarak, politik hedeflerine ulaşmak için yasal veto silahını kullanabilirler").

⁸⁷ GIORGIA, Papalia, "A Critique of the Unqualified Veto Power", **Perth International Law Journal**, Yıl: 2017, Cilt: 2, (s. 57) ("[Ö]zellikle barış ve güvenliğin korunmasına aykırı olduğunda, bazı devlet eylemlerinin veya rejimlerinin keyfi olarak korunmasını önlemek için veto yetkisinin kısıtlanması ihtiyacı" bulunmaktadır).

KAYNAKÇA

- ADRIENNE, Meisels C., “Special Agreements in the Post-Cold War Era: Reality’s Conflict with Legal Theory”, **Fordham Law Review**, Yıl: 19995, Cilt: 64, Sayı: 1, (ss. 199-246).
- ANNE, Orford, “Locating the International: Military and Monetary Interventions after the Cold War” **Harvard International Law Journal**, Yıl: 1997, Cilt: 38, Sayı: 2, (ss. 443-486).
- AYDIN, Mustafa, “Uluslararası İlişkilerin “Gerçekçi” Teorisi: Kökeni, Kapsamı, Kritiği”, **Uluslararası İlişkiler**, Yıl: 2004, Cilt: 1, Sayı: 1, (ss. 33-60).
- AYRES, Leonard O., **The War with Germany: A Statistical Summary**, 1. Basım, Government Printing Office, Washington, 1919.
- BAHDI, Reem, “Iraq, Sanctions and Security: A Critique”, **Duke Journal of Gender Law and Policy**, Yıl: 2002, Cilt: 9, (ss. 237-252).
- Birleşmiş Milletler Şartı, [https://www.un.org/en/sections/un-charter/un-charter-full-text/%20\(eri%C5%9Fim%20tarihi:%202019.10.2020\)](https://www.un.org/en/sections/un-charter/un-charter-full-text/%20(eri%C5%9Fim%20tarihi:%202019.10.2020)).
- BRIGGS, Charles, “Theorizing Modernity Conspiratorially: Science, Scale, and the Political Economy of Public Discourse in Explanations of a Cholera Epidemic”, **American Ethnologist**, Yıl: 2004, Cilt: 31, Sayı: 2, (ss. 164-187).
- BRIGGS, Ryan C., “Receiving Foreign Aid Can Reduce Support for Incumbent Presidents”, **Political Research Quarterly**, Yıl: 2018, Cilt: 72, Sayı: 1, 2018, (ss. 1-13).
- BROOKE, James, “Cholera Kills 1,100 in Peru and Marches on, Reaching the Brazilian Border”, **the New York Times** (Nisan 19, 1991), <http://www.nytimes.com/1991/04/19/world/cholera-kills-1100-in-peru-andmarches-on-reaching-the-brazilian-border.html> (erişim tarihi: 21.05.2020).
- BURNS, John F., “Thousands Flee Indian City In Deadly Plague Outbreak”, **the New York Times** (Eylük 24, 1994), <https://www.nytimes.com/1994/09/24/world/thousands-flee-indian-city-in-deadly-plague-outbreak.html> (erişim tarihi 28.05.2020).
- CASH, Richard A. / NARASIMBAN, Vasant, “Impediments to Global Surveillance of Infectious Diseases: Consequences of Open Reporting in a Global Economy”, **Bulletin of the World Health Organization**, Yıl: 2000, Cilt: 78, Sayı: 11, (ss. 1358-1367).
- DAVIS, Robert / KIMBALL, Ann Marie, “The Economics of Emerging Infections in the Asia-Pacific Region: What Do We Know and What Do We Need to Know”, **Plagues and Politics: Infectious Disease and International Policy** (der. Andrew T. Price-Smith), 1. Basım, Palgrave Macmillan, New York, 2001, (ss. 59-75).
- DAVIS, Ryan A., **The Spanish Flu: Narrative and Cultural Identity in Spain, 1918**, 1. Basım, Palgrave Macmillan, New York, 2013.
- DEODHAR, N. S. / YEMUL, Vishwanath L. / BANERJEE, Kalyan, “Plague that Never Was: A Review of the Alleged Plague Outbreaks in India in 1994”, **Journal of Public Health Policy**, Yıl: 1998, Cilt: 19, Sayı: 2, (ss. 184-199).

- DUTT, Ashok K. / RAIS Akhtar / MELINDA McVeigh. "Surat Plague of 1994 Re-examined" **The Southeast Asian Journal of Tropical Medicine and Public Health**, Yıl: 2006, Cilt: 37, Sayı: 4, (ss. 755-60).
- EREKER, Fulya A., "İlkçağlardan Günümüze Haklı Savaş Kavramı", **Uluslararası İlişkiler**, Yıl: 2004, Cilt 1, Sayı 3, (s. 1-36).
- GIORGIA, Papalia, "A Critique of the Unqualified Veto Power", **Perth International Law Journal**, Yıl: 2017, Cilt: 2, ss. (55-63).
- HIGGINS, Rosalyn "The Advisory Opinion on Namibia: Which UN Resolutions are Binding under Article 25 of the Charter", **International and Comparative Law Quarterly**, Yıl: 1972, Cilt: 21, Sayı: 2, (ss. 270-286).
- HOOD, Anna, "Ebola: A Threat to the Parameters of a Threat to the Peace", **Melbourne Journal of International Law**, Yıl: 2015, Cilt: 16, Sayı: 1, (ss. 29-51).
- KASTURI, Charu S., "Foreign Aid? No, Thanks", **Telegraph India** (Temmuz 7, 2013), <http://www.telegraphindia.com/1130707/jsp/nation/story17090124.jsp#.VOSwoZErI2w>.
- KNOBLER, Stacey / Mahmoud, Adel / Lemon, Stanley / Pray, Leslie, **The Impact of Globalization on Infectious Disease Emergence and Control Exploring the Consequences and Opportunities: Workshop Summary**, 1. Basım, National Academies Press, Washington (DC), 2006.
- KUCHARSKI, Adam, **The Rules of Contagion: Why Things Spread - and Why They Stop**, 1. Basım, Profile Books, London, 2020.
- LACKLAND, Daniel, "Systemic Hypertension: An Endemic, Epidemic, and a Pandemic", **Seminars in Nephrology**, Yıl: 2005, Cilt: 25, Sayı: 4, (ss. 194-197).
- Letter dated 96/05/20 from the Secretary-General addressed to the President of the Security Council, S/1996/356 (May 20, 1996) (<https://digitallibrary.un.org/record/213544#record-files-collapse-header>) (erişim tarihi 07.07.2020).
- LIN, Ching-Fu. "COVID-19 and the Institutional Resilience of the IHR (2005): Time for a Dispute Settlement Redesign?", **Contemporary Asia Arbitration Journal**, Yıl: 2020, Cilt: 13, Sayı: 1, (ss. 269-290).
- MACKINNON, Ian, "Burmese regime blocked international aid to cyclone victims, report says", 27 Şubat 2009, **the Guardian**, <https://www.theguardian.com/world/2009/feb/27/regime-blocked-aid-to-burma-cyclone-victims> (erişim tarihi: 13.04.2020).
- Military and Paramilitary Activities in and Against Nicaragua, 1986 ICJ Rep. 14 (June 27), <https://www.icj-cij.org/files/case-related/70/070-19860627-JUD-01-00-EN.pdf> (erişim tarihi: 15.04.2020).
- MOHAMED, Nizar, Learning from Cyclone Nargis - A Case Study (2009), https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/14116/myanmar_cyclonenargis_case_study.pdf?sequence=1&isAllowed=y (erişim tarihi: 13.04.2020).

- MYDANS, Seth, “Myanmar Seizes U.N. Food for Cyclone Victims and Blocks Foreign Experts”, 10 Mayıs 2008, **the New York Times**, <https://www.nytimes.com/2008/05/10/world/asia/10myanmar.html> (erişim tarihi: 13.04.2020).
- OLUDOUN, Temitope. “Peace and Security as a Catalyst for the Reform of the UN Security Council”, **Review of International Law and Politics**, Yıl: 2014, Cilt 10, Sayı 39, (ss. 63-96).
- ONISHI, Norimitsu, “As Ebola Grips Liberia’s Capital, a Quarantine Sows Social Chaos”, **the New York Times** (Ağustos 28, 2014) <https://www.nytimes.com/2014/08/29/world/africa/in-liberias-capital-an-ebola-outbreak-like-no-other.html> (erişim tarihi: 05.06.2020).
- Press Release, Security Council, Unanimously Adopting 1983 (2011), Security Council Encourages Inclusion of HIV Prevention, Treatment, Care, Support in Implementing Peacekeeping Mandates, U.N. Press Release SC/10272 (June 7,2011).
- REIFF, Fred M., “Cholera in Peru”, **World Health: The Magazine of the World Health Organization**, July-August 1992, ss. 18-19, <https://apps.who.int/iris/handle/10665/325336> (erişim tarihi: 18.04.2020).
- Report by the Director-General, “Cholera (Implementation of Resolution WHA44.6)”, **World Health Organization Executive Board 89**, Yıl: 1991, s. 2, <https://apps.who.int/iris/handle/10665/170490>, (erişim tarihi: 18.04.2020).
- RODRIGUEZ-DOD, Eloisa C. / MARTY, Aileen Maria / MARTY-NELSON, Elena Maria, “Tears in Heaven: Religiously and Culturally Sensitive Laws for Preventing the Next Pandemic”, **Catholic University Law Review**, Yıl: 2016, Cilt: 66, Sayı: 1, (ss. 117-160).
- RUTH, Gordon, E. “Humanitarian Intervention by the United Nations: Iraq, Somalia, and Haiti”, **Texas International Law Journal**, Yıl: 1996, Cilt: 31, Sayı 1, (ss. 43-56).
- S.C. Res. 1308 (Temmuz 17, 2000)
- S.C. Res. 1983 (Haziran 7, 2011)
- S.C. Res. 2177 (Eylül 18, 2014).
- S.C. Res. 688 (Nisan 5, 1991).
- S.C. Res. 706 (Ağustos 15, 1991).
- S.C. Res. 712 (Eylül 19, 1991).
- S.C. Res. 713 (Eylül 25, 1991).
- S.C. Res. 814 (Mart 26, 1993).
- S.C. Res. 841 (Haziran 16, 1993).

- Security Council, 66th year, 6547th meeting (7 June 2011), s. 9
(<https://digitallibrary.un.org/record/704833>).
- Security Council, 69th year, 7268th meeting (Eylül 18, 2014), s. 7
(https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/spv_7268.pdf) (erişim tarihi 06.07.2020).
- SHWE, Tun Aung/ZWI, Anthony/ROBERTS, Graham, “Cyclone Nargis 2008-Human Resourcing Insights From Within The Myanmar Red Cross”, **Human, Resources for Health Knowledge Hub**,
<http://www.apednn.org/doc/resourcespublications/Cyclone%20Nargis%202008%20-%20Human%20resourcing%202013.pdf>, (erişim tarihi: 13.04.2020).
- SUAREZ, Ruben / BRADFORD, Bonnie, **The Economic Impact of the Cholera Epidemic in Peru: An Application of the Cost of Illness Methodology**, Office of Health, Bureau for Research and Development, Water and Sanitation for Health Project, Field Report. 415, 1993,
<https://pdfs.semanticscholar.org/356b/7df96ec8c5ac100caed2ed02b0e8fee81e6a.pdf>
(erişim tarihi: 22.04.2020).
- TAUBENBERGER, Jeffery K. / MORENS, David M., “1918 Influenza: the Mother of All Pandemics”, **Emerging Infectious Diseases**, Yıl: 2006, Cilt: 12, Sayı: 1, (ss. 15-22).
- TSOUCALAS, Gregory / KOUSOULIS, Antonios / SGANTZOS, Markosi “The 1918 Spanish Flu Pandemic, the Origins of the H1N1-virus Strain, a Glance in History”, **European Journal of Clinical and Biomedical Sciences**, Yıl: 2016, Cilt 2, Sayı 4, (ss. 23-28).
- WENDT, Alexander, “Constructing International Politics”, **International Security**, Yıl: 1995, Cilt: 20, Sayı: 1, (ss. 71-81).
- Yearbook of the International Law Commission Volume II**, 1966,
https://legal.un.org/ilc/publications/yearbooks/english/ilc_1966_v2.pdf (erişim tarihi: 17.10.2020).